

ÇAĞDAŞ YEREL POLİTİKA, PLANLAMA VE TASARIM HAKKINDA GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

Doç. Dr. Mehmet TUNÇER¹

Aralık 2003

BÖLÜM I

ÇAĞDAŞ ÇANKAYA İÇİN “YEŞİL POLİTİKA”

İtalya ve Fransa’da “Yeşil Politika” izleyen yerel politikacılar, 1980’lerin ortalarında ve giderek sonlarında yerel yönetimlerde büyük başarı sağladılar ve Belediye seçimlerini ve Meclis Üyeliklerini kazandılar ². Daha sonra, “Yeşil Parti” ler milletvekillikleri kazanarak meclis’ girdiler.

Bu “Yeşil Politika” insan’a ve çevreye önem veren, çevreyi insandan önce sayan “Biyocentric” politikalardı. Her zamanki “İnsan merkezli (Antropocentric-Homocentric)” politikalar bilindiği gibi, çevre sorunlarına, türlerin yok edilmesine neden olmuş ve olmaktadır. Bu çalışma Çankaya Belediyesi için yeni dönemde bir “YEŞİL/EKOLOJİK POLİTİKA” ve “ÇEVRE DUYARLI BİR PLANLAMA ÇERÇEVESİ” önermektedir. Birinci Bölüm bu önerileri içermektedir ve geliştirilecek bir ana çerçeve çizmektedir.

İkinci bölümde de, Çankaya Belediyesi sınırları içinde, doğal ve tarihsel/kültürel çevre koruma, şehir planlama ve kentsel tasarım ağırlıklı öncelikli özel proje alanları/kamu proje alanlarının belirlenmiş ve bunlara yönelik ana stratejiler, görüş ve öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

I.1. ÇEVRE DUYARLI PLANLI ÇANKAYA / PLANLI ANKARA :

Çankaya Belediye sınırları, Ankara Metropolitan Alanı’ndan kopuk, bağımsız bir parça değildir. Yapılacak tüm uygulamalar Ankara Kent Bütünü ile ilişkili, planlı ve eşgüdüm içinde olmalıdır. Yapılacak tüm planlamalar, oluşturulacak “Yeşil Politika” doğrultusunda ele alınmalıdır.

¹ Doç. Dr. Şehir ve Bölge Yük. Plancısı (ODTÜ), Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilim Doktoru (AÜ-SBF).

² Bkz. George Perrot; “Yeşil Politika”..

I.1. Ankara Nazım Planı onayı bulunmamakla birlikte yapılan çalışmalar “Çevre Duyarlı” olarak yeniden ele alınmalıdır.

I.2. Çankaya Belediye sınırları içinde hazırlanmış tüm Nazım Planlar (1/5000) bütünleştirilerek, planlı ve plansız alanlar belirlenmelidir.

I.3. Tüm Nazım Planlar (1/5000) doğal, kültürel ve tarihsel çevre değerleri (Sit Alanları, tescilli yapı ve alanlar, Saraçoğlu Mah., Bakanlıklar, Elçilikler, Çankaya Köşkü ve çevresi, vadiler, / İmrahor, Dikmen vd.) dikkate alınarak yeniden irdelenmelidir. “Kentsel dönüşüm” ve “Sürdürülebilir Koruma” ilkeleri birlikte düşünülmelidir. Kentsel dönüşüm yapılırken “Ekolojik Planlama“ yaklaşımları ile “Kentsel ekoloji” dikkate alınmalıdır.

I.4. Rüzgar koridorları, yer altı ve yerüstü su kaynakları ve su havzaları (Gölbaşı/Eymir/İmrahor/Dikmen vb), hava, su ve toprak kirlilikleri dikkate alınmalıdır.

I.5. Sürdürülebilir Planlama İlkeleri doğrultusunda Çankaya İlçe Sınırları içi yeniden, gerekirse tümüyle planlanmalıdır.

I.6. Tüm Uygulama İmar Planları (1/1000), yukarıdaki yöntemle hazırlanan Nazım planlar (ECO-PLAN) doğrultusunda yeniden gözden geçirilmeli, makro-planlara uyum sağlamayanlar yeniden hazırlanmalıdır.

I.7. Hazırlanacak Nazım Planlar, “Yapısal (Structural)” nitelikte “Stratejik” planlar olmalı, uygulamaya yönelik “Özel Proje Alanları”, “Kamu Proje Alanları” ile “Etaplama” ve “Uygulama Modelleri” ni içermelidir.

I.8. Eko-planların bütünleyicisi olarak;

1.8.1. **“ÇEVRESEL ANA PLAN“** : Flora ve fauna (canlı sistem) ile, su, toprak ve havadan oluşan (doğal sistem) çevrenin insan yapısı öğeler (kent dokusu) ile ilişkilerinin sağlıklı kurulmasını sağlayacak bir plandır (1/25 000 ve/veya 1/10 000 ölçeklerde olabilir).

1.8.2. **“ULAŞIM ANA PLANI”** : Yaya, bisiklet, atlı spor, koşu/yürüyüş vb. doğal aktivitelere ağırlık verecek şekilde tüm ulaşım sisteminin yeniden ele alınacağı bir plandır. Toplu taşın sistemleri (raylı-tramvay-metro-trolleybüs, otobüs/dolmuş hariç) ile, özellikle kent merkezlerinin (Kızılay + Alt Merkezler / Tunalı- Bahçeli – Esat vd.) ağırlıklı olarak yaya bölgesi olarak planlanmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

- 1.8.3. **“YEŞİL SİSTEMİ ANA PLANI”** : Çevresel ana planla bağlantılı olarak kentsel ölçekten başlayarak (Vadiler, Kent Parkları vd.) semt ve mahalle ölçeklerine kadar giden (yeşil kama, yaya aksları, semt/mahalle park, spor alanları ve yaya yolları) yeşil sistemi oluşturmaya çalışan, kentin doğal verilerini değerlendirerek (Kavaklıdere, Dikmen Bağları vd.) restore etmeyi amaçlayan bir plandır. (1/5000 – gerekirse 1/1000)
- 1.8.4. **“KÜLTÜREL DEĞERLER ANA PLANI”** : Çankaya Cumhuriyet ile özdeşleşmiş, Atatürk Devrimlerinin mekansal karşılıklarının yer aldığı bir simgedir. İlçedeki tarihsel / kültürel alanlar, tescilli/tescilsiz korunması gerekli kültür varlıklarını dikkate alarak hazırlanacak bir plandır. Bu planda; öncelikler, korumaya yönelik ilke ve kararlar, etaplama, yapı/yapı gruplarının birbirleri ile olan ilişkileri yer alacak, Yeşil Sistemi Ana Planı” ve “Ulaşım Ana Planı” ile entegre edilecektir.
- 1.8.5. **“YERLEŞMELER ANA PLANI”** : İmarlı, imarsız, planlı ve plan dışı tüm yerleşimleri ele alarak sağlıklı, yaşanabilir ve sürdürülebilir bir Yaşam Çevresi / Habitat” oluşturmayı hedefleyen bir plandır. (1/5000-1/1000-1/500.....1/1 Ölçeklerde ele alınmalıdır). Isıtma, soğutma, iletişim, su, atık su/içme suyu, kanalizasyon, elektrik vb. teknik altyapı sistemlerinin geliştirilmesi ile yapının iç konfor (tuvalet, mutfak, banyo, sağlıklı m2’ler) durumunu geliştirmeyi hedefleyen planlama çalışmalarıdır. Güneş enerjisi kullanımı ile, aydınlatma, ısıtma, enerji sakınımı (tasarrufu), yalıtım, depreme dayanıklılık gibi pek çok konunun bir arada ve kapsamlı olarak ele alınmasını gerektirir.
- 1.8.6. **“ALTYAPI ANA PLANI”** : Teknik donatı alanları dahil, altyapının çevresel ilkeler doğrultusunda yeniden ele alınmasını gerektiren bir plandır.

Yeşil Politika, sadece planlarda değil belediyenin diğer tüm eylem ve uygulamalarında kendini göstermelidir. Buna yönelik diğer sektörel öneriler

geliştirilmelidir. Özellikle, hava kirliliği, su ve toprak kirlilikleri, çöp toplanması, ulaşım, konut vd. konularda uzmanlarla birlikte çalışılarak bu önerilerin geliştirilmesi gereklidir.

BÖLÜM II

ÇANKAYA BELEDİYESİ SINIRLARI İÇİNDEKİ BAZI PLANLAMA ALT ALANLARINA YÖNELİK GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

Bu Bölümün, Çankaya Belediyesi sınırları içinde, doğal ve tarihsel/kültürel çevre koruma, şehir planlama ve kentsel tasarım ağırlıklı öncelikli özel proje alanları/kamu proje alanlarının belirlenmesi ve bunlara yönelik ana stratejiler, görüş ve öneriler geliştirilmesidir.

II.1. MERKEZİ İŞ ALANLARI (MİA) / KIZILAY – TUNALI – KÖROĞLU - ORAN YENİ MERKEZ GELİŞME ALANLARI

Ankara ‘ da son 20 yıldır bir merkez sorunsalı yaşanmaktadır. Merkezi iş alanları planlamanın denetimi dışında hemen her yönde gelişmektedir. 1990 Metropoliten Alan nazım planı kararı olarak Kazıkiçi Bostanları 2020 yılı için yeni merkezi iş alanları gelişme bölgesi olarak seçilmiştir. Özellikle Ulus tarihsel kent merkezi üzerindeki yapılaşma baskılarını azaltmak için bu karar verilmiş ve uygulamaya konulmuştur.

Kazıkiçi Bostanları için 1993-94 yıllarında yeni merkez planlama yarışması açılmıştır. Ancak, MİA gelişimleri bu yöne yönlendirilmek bir yana tamamen spekülasyona açık bir şekilde yer seçimleri yapılmış ve yapılmaktadır.

II.1.1. Tunalı Hilmi Caddesi ve Çevresi :

Tunalı Hilmi Caddesi, Akay’a kadar Ankara’nın 1970-90 arasında prestij ticaret ve iş merkezidir. Ancak, I. Derece Doğal Sit alanı olmaktan çıkarılarak çok yoğun bir şekilde yapılaşan Kavaklıdere Bağları burada aşırı bir talep yaratmış ve yoğunlaştırmıştır. 1986-87 yıllarında Tunalı Hilmi Caddesinin başlangıcını tıkayacak şekilde Sheraton, Hilton Otelleri ve Karum İş Merkezi bu kesime inşa edilmiştir. Bu yapıların yer seçimi sonrasında Kuğulu park ve çevresinde yoğun bir

yaya ve taşıt trafiği oluşmuştur. Buradaki kavşak sorununu çözmek üzere Ankara Büyükşehir Belediyesi Kuğulu Parkın önüne bir katlı kavşak inşa etmek istemiş, ancak Parkın Doğal Sit olması ve sivil toplum kuruluşlarının tepkileri nedeni ile bunu başaramamıştır. Yapılmak istenen bir başka girişim Kuğulu Park'ın And Evi ile olan ara yolun yaya yolu olmaktan çıkarılıp trafik yolu haline getirilmesidir. Bu da Koruma Kurulu kararı ile ret edilmiştir. 2000 yılı içinde Kuğulu park'ın yeniden düzenlenmesine yönelik bir kentsel tasarım ve peyzaj yarışması açılmışsa da, yarışmada sadece Park sınırları içinde çözüm üretilmesi istendiğinden çevresel kararlar üretilmemiş, kazanan projenin de uygulanmasına geçilmemiştir.

Görüş ve Öneriler :

- I. Tunalı Hilmi Caddesi, Tunus caddesi, Akay kavşağı arası, Atatürk Bulvarına kadar olan kesim ile Esat Kavşağı arası, Kuğulu Park ve Oteller bölgesini ve elçilikleri de içerecek şekilde 1/5000, 1/1000 ölçeklerinde yeniden ele alınmalı ve bütüncül olarak planlanmalıdır.
- II. Tunalı Hilmi caddesini ağırlıklı olarak yaya omurgası (İstiklal caddesi gibi) olarak değerlendirecek tasarımlar yapılmalı en azından belirli yoğun saatlerde araç trafiğine kapatılmalıdır. Yaya omurgasının sağlanması için, başlangıcı Karum'da olan ve Kocatepe ye kadar (Belki de aşağıya doğru Kızılay'a doğru) uzanan bir tramvay sistemi oluşturulmalıdır.
- III. Tunus caddesi de yaya ağırlıklı bir servis yolu olarak değerlendirilmelidir.
- IV. Bu proje kentin nitelikli bir merkez parçası Tunalihilmi caddesi ve yakın çevresindeki çoğu doğal ve tarihi Sit olan elçilik yapı ve bahçelerini değerlendirmeli ve Kavaklıdere ve Esat bağlarını, derelerini yeniden canlandırmaya yönelik peyzaj ilkelerini de içermelidir.

II.1.2. Maltepe - Kızılay – Sıhhiye - Kolej Aksı :

Ulus'tan sonra 1932 Jansen planı ile gelişen Yenişehir, (Kızılay) günümüzde yeniden ele alınması gerekli sorunlara sahiptir. En önemlisi kent merkezinin dağınıklığı, hiper, süper marketlerin (Migros, Karum, Armada, Bilkent center, CarrefourSa vd) yaygın ve plansız inşası ile Kızılay'ın ekonomik olarak zayıflaması ve giderek yer yer çöküntü bölgesi niteliği kazanmasıdır.

Özellikle Büyükşehir Belediyesi'nin Kızılay'ın üstünü yayalara kapatma girişimi büyük tepki görmüştür. Halbuki tam tersinin yapılması, Merkezin yaya ağırlıklı niteliğinin arttırılması gerekliydi.

Görüş ve Öneriler :

- I. Maltepe-Kolej Aksı Ankaray'ın inşasından sonra tamamen olmasa da tek şeritli olarak yaya, bisiklet ağırlıklı yayalaştırmaya uygundur. Bu konudaki görüşlerim için Ek I'deki "Ekolojik Kent Merkezi Yaklaşımı" metnine bakınız.
- II. Maltepe Havagazı fabrikasının onarılarak bir kültürel tesise dönüştürülmesi ve burada Gazi Üniversitesi ve diğer eğitim kuruluşlarının bütüncül planlandığı bir eğitim-kültür ve sanat bölgesinin oluşturulması,
- III. Kızılay'da Sakarya, Konur ve İzmir Caddesi benzeri (daha iyisi yapılabilir) yaya sokak ve bölgelerinin oluşturulması,
- IV. Bütün yaya yollarının birbirine bağlanacak şekilde bir sistem oluşturulması, ada arkalarında, yer altlarında otopark çözümleri geliştirilmesi,
- V. Kızılay'ı çöküntü bölgesi olmaktan çıkaracak uygulamaların yapılması, canlandırıcı yatırımlar, etkinlikler vd.
- VI. Güven park'ın köşesinden otobüs ve dolmuşlar için çalınan alanın Parka iade edilmesi gerekirse burada yer altı terminüsü yapılarak üstünün kent meydanı olarak düzenlenmesi,
- VII. Saraçoğlu Mahallesinin korunarak "Kültürel ve sanatsal" etkinlikler için bir odak noktası haline getirilmesi,
- VIII. Özellikle gençlere yönelik eylemlerin, etkinliklerin tasarlanması, gece suç oranlarını düşürücü önlemlerin alınması.

II.1.3. Cinnah – Atakule Arası :

Bu kesim kentin en prestijli mekanları olmasına rağmen ekonomik kriz sonrasında belirgin bir boşalma ve tenhalaşma görülmektedir. Özellikle araç ile ulaşım ve park sorunları yaşanmaktadır. Atakule'nin günümüzde Migros, Armada vb ile rekabet gücü giderek azalmış ve ticari mekanlar boşalmaya başlamıştır. Bu aksın, özellikle

elçilik ve yakın çevrelerinin yaya ve trafik olarak yeniden ele alınmasına gereksinim vardır.

II.2. ALT MERKEZLER (Bahçelievler, Esat, Balgat, Çayyolu vb)

Mahalle merkezleri olarak geliştirilmesi gerekli bu alt merkezler günümüzde organize olamamış, trafik ve yaya ayrımı belirsiz, karmaşa içinde bir görünüm arz etmektedir. Bunlar kentin ana merkezlerinin rakibi değil, günlük, haftalık alışveriş odakları haline getirilmelidir. Yaya ağırlıklı alt merkezler halinde yeniden ele alınmalı, bölgeleme ve kullanım kararları yeniden ele alınmalıdır. Bahçelievler ile ilgili görüşler ekte II' de özetlenmiştir.

II.3. DOĞAL ÇEVRE KORUNMASI : DİKMEN, POTAKALÇİÇEĞİ VE İMRAHOR VADİLERİ ve AKARSU HAVZALARI

Çankaya Belediye sınırları içinde yer alan ve kentin en önemi hava koridorlarından ve ekolojik alt bölgelerinden biri olan Dikmen Vadisi son yıllarda “Gecekondu’dan Çağdaş Konuta” projeleri ile geliştirilmektedir. Bu projelerin eleştirilen yanı çok yoğun yapılaşma ile Vadilerin sarılmakta olduğu, hava koridorlarının kesildiği ve doğal ekolojik yapının yok edildiği yönündedir. (Bkz. EK III)

İmrahor Vadisinde de benzer uygulamaların yapılmaması için bu vadi havza bütününde “Koruma Amaçlı” olarak ele alınmalı ve 1/5000 ve 1/1000 ölçekli “Havza Koruma Planları” hazırlanmalıdır. Bu konuda sivil toplum kuruluşlarının çeşitli raporları ve çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışma Gölbaşı Belediyesi ile eşgüdüm içinde yapılmalı, Eymir ve Mogan Göllerinin su havzasını koruyacak önlemler geliştirilmelidir.

Ayrıca, Osmanlı döneminden şehre miras kalan ve son örnekleri bulunan bağ evleri koruma altına alınmalı ve onarılmalıdır. Ayrıca son kalan bağlık ve bahçelik alanlar saptanarak kente yönelik rekreasyon alanı olarak planlanmalıdır. Şehrin eski bağ ve bahçeleri, akarsuları, dereleri, yer altı suları belirlenerek koruma altına alınmalıdır. (Bkz. EK IV - V)

EK I

ŞEHİR MERKEZLERİ PLANLAMASINA EKOLOJİK YAKLAŞIM

Mehmet TUNÇER

“Eski bir kültürün biçimleri ötürken, güvensizlik duygusundan korkmayan birkaç kişi tarafından yeni bir kültür yaratılır.”

Rudolf Bahro

“Çocukluğumuzun Kızılay’ında (60’ların son yılları), üzerinde kocaman bir ay olan sarı-beyaz bir binanın önünde, çiçeklerle süslü bahçeden bozma parkın içinden geçer, içindeki büstlerin kimler olduğunu merak eder ve soluklanırdık. Trafiğin o kadar da yoğun olmadığı Bulvardan karşıya geçer, henüz yayalaştırılmamış ama trafiğin pek de arap saçı olmadığı Sakarya’da dolaşır, 1950-60’larda yapılmış ve şimdilerde birçoğu yıkılarak yükselmiş, kimlikli yapılar arasından geçerek yaya olmanın tadına varırdık. Gittide yıkılıp yoğunlaşan, 2-3 kattan önce 5-6 kata, daha sonra da 10 kata çıkan yoğunluk artışı, beraberinde araç trafiği, gürültü ve hava kirliliği artışını da getirdi. 1970’lerin başında dev bir çukur açıldı ve bunu metro yapılıyor diye sineye çeken biz Ankaralılar, aylar geçtikçe bir şey yapılmadığını gördükçe önce üzüldük, daha sonra da sinirlendik. Sonraları birkaç metro projesi daha çizildi, üzerinde konuşuldu, nutuklar atıldı, maliyetler belki de on kat arttı ama son yıllara kadar hayalimizdeki metroya kavuşamadık. Kavuşunca da gökyüzüne, bulutlara ve yıldızlara, güneşe veda edeceğimiz, bir gün gelip de sembolik Kızıl’ayın bile yok edileceğini tahmin edemezdik doğal olarak!”³

FOTOĞRAF 1-2. KIZILAY 1936 ve 1950’li YILLARDA

³ TUNÇER, M., “Kızılay (Da Yaya Olmak) : Ekolojik Kent Merkezi” , Ankara Magazine Dergisi, Kasım 2003.

Bu günlerde, Kızılay Meydanının yayalara kapatılması ve hızlı araç trafiği sağlanması amacı doğrultusunda **“yaya hakları”** na aykırı bir uygulama yürürlüğe konmuştur. Bu uygulamanın kaldırılması, toplumun hemen tüm demokratik ve sivil toplum örgütleri tarafından talep edilmesine rağmen, motorlu taşıtlara öncelik veren yaklaşım sürdürülmektedir. Bu uygulama aslında, binlerce yıllık geçmişi olan Anadolu’daki şehir merkezlerindeki çevre duyarlı ve canlılara, insana önem veren yaklaşımlara da aykırıdır. Bu yazıda, tarihsel şehir merkezlerindeki çevre duyarlı ve ekolojik denilebilecek yaklaşımlar irdelenerek geleceğe yönelik öneriler geliştirilmiştir. Şehir merkezlerinde var olan doğal / ekolojik veriler değerlendirilmiş, **“Merkezi İş Alanı” (MİA)**larında gözlenen çevre duyarlı yaklaşımlar analiz edilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çalışma, Kızılay Şehir Merkezi üzerine süregelen tartışmalara da bir açılım verme, yol göstermeyi de amaçlayarak yeniden gözden geçirilmiştir.

I. EKOLOJİK ŞEHİR MERKEZİ (EKOMİA) YAKLAŞIMI

“Ekoloji” sözcüğü ilk olarak 1970’ de bir Alman biyologu olan Ernest Haeckel tarafından kullanıldı; kökenini yunanca **“ev” (oikos)** ve **“anlama” (logos)** sözcüklerinden türetilmiştir. Ekoloji tanım olarak “gezegenimizi anlamamıza aracılık eden” anlamına gelmektedir.

Ekoloji politikası özel bir türün (yani bizim) üyeleri arasındaki karşılıklı etkileşimler, bizim kendi çevremiz üzerinde oluşturduğumuz etkiler de incelenme konusu yapılmaktadır ⁴.

Eski ve yeni şehir merkezlerinin planlamasında **“Ekolojik Yaklaşım (EKOMİA)”** ; şehrin konum, iklimsel verilerine bağlı olarak var olan doğal/ekolojik verilerin değerlendirilmesi, geliştirilmesi, merkezlerde madde ve enerjinin tasarrufu, alt yapının çevre duyarlı olarak sağlıklanması, atıkların geri kazandırılması gibi, çevre dostu, **“Sürdürülebilir Bir Merkez Planlaması”** anlayışının araştırılmasını amaçlamaktadır.

Dünya’ da ve ülkemizde, özellikle kırdan şehirselleşen alanlara hızlı göç, nüfus artışı ve sanayileşmeyle bağlantılı olarak hızla gelişen tüketim, atık madde üretimi sonucu, doğal kaynakların giderek azalması ve kirletilmesiyle ekolojik denge bozulmaya başlamıştır.

² PORRİTT, J. , “Yeşil Politika”, Ayrıntı Yay. , s. 18

Günümüzdeki ve gelecek kuşakların yaşantısını etkileyecek bu durum karşısında, özellikle son yıllarda, konuyla ilgili pek çok bilim dalından uzmanlar, politikacılar ve yerel yöneticiler soruna çözümler bulabilmek için çalışmaktadır.

Bu bilim dalları arasında şehirlerin şekillenmesinde önemli roller oynayan, “Şehir Planlama”, “Mimarlık”, “Peyzaj Mimarlığı”, “Altyapı Mühendisliği”, “Çevre Mühendisliği” vb. bilim dalları da, uluslar arası bir anlayışı olan “Sürekli ve Sürdürülebilir Gelişme” temeli üzerinde çalışmalar yapmaya başlamışlardır. Bu temelden yola çıkılarak, yeni şehirlerin ve eski şehirlerin planlanmasında çevreye daha duyarlı yaklaşımlar, sürdürülebilirlik ön plana çıkmaktadır.

EKOMIA'nın geliştirilmesinde; çevre duyarlı planlama stratejilerinin ve çevresel standartların (hava, su, toprak kalitesi, gürültü vb.) bilimsel olarak belirlenmesi öncelik taşımaktadır. Bu stratejilerin planlama, projelendirme ve uygulamanın hangi etabına, ne ölçüde ve nasıl katılması gerektiği belirlenmelidir. Bu doğrultuda yasal, yönetsel ve parasal önlemler düşünülüp oluşturulmalıdır.

II. ANTİK DÖNEM ŞEHİR MERKEZLERİNDE ÇEVRE DUYARLI YAKLAŞIMLAR

*“Geçmişe dönüp kent merkezlerine baktığımızda **“ekolojik kent merkezi”** denilebilecek yaklaşımlarının Anadolu’da binlerce yıldır uygulandığını görüp de, çağdaş medeniyetin gelip dayandığı son noktada, ülkemizde yayalardan önce taşıtlara öncelik verildiğini görmek hepimizi üzecektir.”* ⁵

Antik dönemde, birçok şehrin tarihsel çekirdeği “Akropol” denilen ve rahatlıkla savunulabilen bir tepede kurulmuştur. Şehir, Akropol’ün çevresinde ya da bir yanında sürekli genişleyen daireler şeklinde büyümüştür ⁶.

Şehrin aşağı bölümünün merkezi “AGORA” idi. Agora halkın bir araya geldiği yer anlamındadır. Helen’ler ve Romalılar siyasal, ticari ya da toplumsal işleri için agorada toplanırlardı.

Şehrin tanrılarının tapınakları, sosyal ve kültürel yapılar, idari yapılar siyasal ve ticari gelişme ile birlikte sayıca çoğalarak merkez çevresine yayıldı.

⁵ TUNÇER, M., 2003, age.

□ Wycherly, E. R. , Başgelen, N. Arkeoloji ve Sanat Yay. , s. 4.

Şehir merkezinde tüm kamu yapıları ve sütunlu geçitler (stoalar) agora çevresinde toplanma eğilimi göstermekteydi. Bu dönemde, bütüncül bir planlama olmamasına rağmen, ticaret, dini ve sosyal yapıların (agora, tiyatro, stadyum ve gymnasium vb.) konumları ve yer seçimlerinde, rüzgar yönü, güneşlenme, arazinin doğal özellikleri ve yapıların birbirleri ile olan fonksiyonel ilişkilerine dikkat edildiği anlaşılmaktadır.

III. 1. ANTİK BERGAMA ŞEHİR MERKEZİNDE ÇEVRE DUYARLI YAKLAŞIMLAR

Bergama'nın iklim özellikleri, yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlıdır. Şehir ovadan 330 m. Yükseklikte teraslar biçiminde ve üç şehir parçası şeklinde yapılaşmıştır. Şehir merkezindeki en önemli yapılardan biri, yaklaşık 10000 kişilik dünyanın en dik tiyatrosudur. Bu batıdan esen hakim rüzgar yönü dikkate alınarak kurulmuştur. Sahneden söylenen her söz en tepedeki dinleyiciye kolaylıkla ulaşabilmektedir.

Agora' da ve tiyatro terasındaki dükkanlar birçok antik şehirde olduğu gibi, geniş saçaklı ve gölgeli mekanlar oluşturacak şekilde yerleşmişti. Tapınaklar (Dionysos, Trajon ve Athena) ve saraylar (Attalos ve Eumenes) tiyatro çevresinde üst kotta inşa edilmişti (Plan 1).

Bergama Orta Şehirde ise, gymnasium (üst, orta ve alt) ve tapınaklar (Demeter, Askleopios, Gymnasium) gene topografyaya uyan ve onu düzenleyen uygulamalar yapıldığı görülmektedir.

II. 2. ANTİK PERGE ŞEHİR MERKEZİNDE ÇEVRE DUYARLI YAKLAŞIMLAR

Perge; Akdeniz Bölgesinin (Pamphylia) en önemli antik çağ yerleşimlerinden biridir. Bölge, Akdeniz iklim özelliklerini taşımakta ve yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçmektedir. Şehir, Akropol' de kurulmuş ve güneydeki ovaya doğru yayılmıştır. Akropol, İyelik Belen ve Koca Belen tepeleri havadar, rüzgar alan, manzaralı ve bu nedenle yerleşmeye uygun kesimlerdir. Şehir ovaya doğru yayılırken, ızgara (grid) sistem olarak planlanmış ve güneyden (Akdeniz) gelen serin esintiyi şehir içine taşıyabilmek için "Sütunlu Cadde" oluşturulmuştur. Bu yol kuzeyde, Akropol eteklerindeki şehir çeşmesine (nymphaeum) kadar uzanmaktadır. Sütunlu yolun her iki yanında uzun saçaklı ve gölgeli dükkanlar yer almaktaydı. Kare planlı Agora çevresinde sütunlu, arkatlı ve gölge oluşturan dükkanlar

bulunuyordu. Güneydeki büyük hamam ve gymnasium da şehir sakinlerine hizmet veriyordu.

Güneyde, Helenistik giriş kapısı çevresinde oluşan merkezde yer alan büyük çeşme de şehirlilere hizmet vermekteydi. Kuzeydeki çeşme, Akropol' deki bir kaynağın suyunu kullanıyordu ve akan su sütunlu caddenin ortasından açık bir kanaletten akarak tüm şehirde bir mikro klima yaratmaktaydı (Plan 2) . Bunun bir benzeri son yıllara kadar Antalya' da Atatürk Caddesinin ortasında yer alıyordu ve kirlilik nedeniyle kapatılmıştı.

Perge' de bu sistemin altında da Roma Dönemi kanalizasyon sistemi bulunmaktaydı.

Görüldüğü gibi; Bergama ve Perge şehir bütününde ve şehir merkezinde çevre değerlerine duyarlı bir şehirleşme, peyzaj ve mimari oluşmuştur.

Bazı antik dönem şehir merkezlerinde yer alan çevre duyarlı yaklaşımlar aşağıda özetlenmiştir:

- 1. Topografyanın etkin bir biçimde kullanımı:** Merkezde yer alan tiyatro, hipodrom, agora, tapınaklar, gymnasium, saray vb. ticari, idari ve sosyal yapılar Topoğrafik olanaklar kullanılarak ve geliştirilerek yer seçmişlerdir.
- 2. Yaya ağırlıklı mekanların oluşturulması:** Şehir merkezleri sosyal ve idari eylemler için ağırlıklı olarak yaya mekanları olarak kullanılmışlardır.
- 3. Rüzgar, güneş vb. iklimsel verilerin değerlendirilmesi:** Yapı ve mekanların konumlanmasında, iklimsel veriler değerlendirilmiş, yaz ve kış aylarında sıcak ve soğuktan korunma önlemleri geliştirilmiştir.
- 4. Yönlenme, açık ve gölgeli mekanlar yaratılması:** Sıcak ve soğuktan sakınım için, yapı ve mekanlar doğru yönlendirilmiş, açık ve gölgeli mekanlar oluşturulmuştur.
- 5. Su ve yeşil gibi mikroklimatik elemanların kullanımı:** Yapılarda ve açık mekanlarda, serinletici ve ferahlık verici su ve yeşil elemanlar kullanılmıştır.
- 6. Atıkların belirli bir sistemle toplanması:** Yeraltı kanalizasyon sistemleri oluşturulmuştur.

III. OSMANLI DÖNEMİ'NDE ŞEHİR MERKEZLERİNDE ÇEVRE DUYARLI YAKLAŞIMLAR

“Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde de, Anadolu’ da 1000 yıl boyunca, kapalı çarşılardan hanlara, esnaf çarşılarından, Cuma camilerine ve külliyelere kadar doğaya, ağaca, çiçeğe, insana, kuşlara varıncaya kadar yaşayan tüm canlıları da içeren, düşünülen bir çevre oluşturulmuştu. Kapalı çarşılar, hanlar ve esnafın uzmanlaşıp yoğunlaştığı sokaklar, gölgeli, çınarlı, havuzlu ve asmalı, çardaklı idi. İklimde de bağlı olarak yazın serin, kışın sıcak ortamlar yaratmak için teknolojinin tüm olanakları kullanılıyor, yeşil ile iç içe, suyu gören ve sudan serinleyen, yararlanan ortamlar, mikroklimalar oluşturuluyordu.”⁷

Helenistik dönem, Roma dönemi tiyatroları, agoraları, stadyumları ve forumlarının üzerinden yaklaşık 700 yıl geçtikten sonra Türkler Anadolu’ya geldiler. Pek çok antik şehir bu dönemde yıkılmış ve terkedilmişti. Greko-Romen planlı şehirlerin unutulmasının üstünden uzun zaman geçmişti. Bizans şehirlerinde ise han ve bedesten tipi ticari yapılar bulunmaktaydı.

Osmanlı Şehri planlı değildi, kültürel ve sosyo-ekonomik gereksinimler şehir merkezinde yer alırdı. Ticari mekanlar ve zanaatkarlar belirli sokaklarda toplanırdı. Bakkallar pazarı, terziler sokağı, kasaplar, marangozlar, eskiciler, helvacılar pazarlar, bıçakçı çarşısı, kunduracılar pazarı, saraçlar çarşısı vb. gibi.

Camiler, medreseler, kümbetler ve hamamlar inşa edildiğinde, hanlar da hemen bunların yanında yer seçiyordu. İslam dininde yıkanmak önem taşıdığından, hamamlar büyük önem kazanmıştır. Diğer İslam toplumları arasında, sadece Türkler çok sayıda hamam inşa etmiş diğer dini, kültürel ve sosyal kurumlarla bağlantı kurmuşlardır ⁸.

Hamamlar, dini, kültürel, sosyal ve sıhhi kurumların bir parçası olarak ticari mekanlarla iç içe inşa edilirdi. Hamamlar, çeşmeler, su taşıma sistemleri ve kemerler, şehirlerin su sorunlarının etkin olarak çözümüdür. Sadece İstanbul’da II. Mehmet zamanında 20 civarında hamam bulunmaktaydı.

⁷ TUNÇER, M., 2003, age.

□ CEZAR, M. ,1983, “Typical Commercial Buildings of the Ottoman Classical Period and the Ottoman Construction System, İş Bank. Yay. , s. 25 .

Bu dönemlerde şehir merkezlerinde kapalı çarşılara büyük önem verilmiştir. “Bedesten” ler kumaş ve bez satılmak için yapılmış, sonraları kıymetli mallar ve antika eşya alım satımına tahsis edilmiş sağlam ve güvenli kapalı çarşılardır. Selçuk döneminde var olan kapalı çarşılar ve ticari hanlar Osmanlı döneminde dönüşerek Bedesten halini almışlardır. Şehrin büyüklüğüne ve ticaretin kapsamına göre, Han ve Bedestenlerin sayısı da değişmekteydi.

Hanların iç avluları, kapalı, çınar ağaçlı, gölgeli ve mikroklima yaratan havuz ve çeşmeleriyle ferahlık veren bir yapıdaydı.

“Arasta” ise, üstü örtülü veya dükkanları saçaklı çarşıların eski ismidir ⁹. Dükkanları, genellikle bir sokağın iki yanında ya da bir kapalı çarşı, arasta, han ya da bedestenin bir bölümünde yer almaktadır.

Ticari hanlar, şehirlinin günlük ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla dükkan ve depolama alanları sağlardı.

III. 1. BURSA TARİHİ ŞEHİR MERKEZİNDE ÇEVRE DUYARLI YAKLAŞIMLAR

“... Bugün, sivil çarşıları bakımından Bursa da en karakteristik Türk şehirlerinden biridir. Asırlık çınarların, yeşil ormanların gölgelediği yollar, saçaklı dükkanlar , ahenkli bir şekilde tesir etmektedir. Asmaların pek çok avantajı vardır. Bir defa bunlar kışın kuruyup yazın yeşillendikleri için güneşli yaz günlerinde serin ve gölgeli yollar temin ederler. Fakat dükkanların ve yolların hava ile temasları kesilmez. Ayrıca her biri kendi başına güzel veya çirkin olan dükkanları bir nizam içine almakta, hepsinin üzerinde bir ahenk ve birlik temin etmektedir. Uzun çarşının bugün üstü açık olan kısmı yazın asmalarla adeta örtülü vaziyettedir; ve çok hoş tesir etmektedir. Bazen genişlemiş bir meydan veya yol kavşaklarında bulunan asırlık muazzam ve muhteşem çınarlar Bursa çarşılarına büsbütün hususiyet vermektedir .”

10

Bursa tarihi şehir merkezi Uludağ eteklerinde, doğu-batı aksında geniş bir düzlükte yapılaşmıştır. Uzunçarşı, hanlar ve kapalı çarşılar bu kesimde yaya ağırlıklı ve yazın sıcaktan, kışın soğuktan korunaklı mekanlar oluşturulmuştur. Çeşme ve havuzlar, çınarlı iç mekanlar su ve yeşilin bir arada kullanılmasının en güzel örnekleridir. Ulucamii, Orhan Camii şehrin erken gelişme dönemlerinde inşa

□ ÖZDEŞ, G. , 1953, “Türk Çarşıları” , İTÜ Mim. Fak. , s. 7.

□ ÖZDEŞ G., 1953, age, S. 10-11.

edilmişlerdir. Yıldırım Beyazıt zamanında, Bedesten' in inşa edilmesiyle şehir merkezi gelişmiş, Geyve, İpek, Karacabey Hanları ile Sipahi Pazarı inşa edilmiştir. Koza ve Pirinç Hanları da bu dönemde inşa edilmiş ve Bursa' nın ekonomik, ticari ve idari payitahtlığı (başşehir) İstanbul' un fethine kadar sürmüştür. Şehir, bu dönemde, su ve yeşilin iç içe olduğu zengin yaya ağırlıklı mekanlarda yaşamını sürdüren önemli bir ticaret merkezidir. (Plan 3)

IV. 2. ANKARA TARİHİ ŞEHİR MERKEZİNDE ÇEVRE DUYARLI YAKLAŞIMLAR

“.....Eğer tabiat ve araziye bağlı kalarak ve tarihi kıymetleri nazarı itibara alarak serbest ve gayet tabii olarak bu vazifeyi hallediyorsa şehrin manzarası da insanı ikna edici bir mana kazanır. Ve bu sebepten tarihi şehirler önünde hayran kalmaktayız. Bilhassa en mühim şartlar olan manzara, iklim, iktisadi ve tarihi kıymetler yeni şehirciliğin hususiyetlerini teşkil ederler....” (s.5)

“...Her yer güneş görmelidir” cümlesine göre şark ve garptan ışık almayı tercih etmeli ve caddeleri de cenup şimal istikametinde açmalıdır..” (s.13)

Yenişehir: “ Ayrıca bir yeşillik şeridi Kızılay'dan Lozan Meydanından İncesu vadisine kadar dayanır. Bunun cenubundan ayrıca bir ikincisi muvazi olarak Bakanlıklar mahallesine gider, mevcut pek fazla, geniş olarak açılmış bulunan caddeler miktarca daraltılarak kalan kısımlar yeşilliğe veya ön bahçeye kaybedildiler.” (s.42)¹¹

Prof. Hermann Jansen 1932 Ankara İmar Planında, **“Bahçe şehir” (Garden City)** akımının son temsilcilerinden biri olarak, şehri bir **“Bahçe şehir”** olarak planlanmıştır.

Gençlik Parkı, dere vadileri, spor alanları, Bakanlıklar, Bahçelievler, Protokol alanı (Kale çevresi) vb planlama kararlarında doğal, görsel verilere olduğu kadar, tarihi değerlerin korunması/ değerlendirilmesine de büyük önem vermiştir. (Plan 4)

Ankara'nın geleneksel şehir merkezi, 14.yy dan itibaren Kale önünde Atpazarı, Samanpazarı ve Koyunpazarı meydanları çevresinde, Çıkırkçılar,Saraçlar vb geleneksel üretim, satış mekanları olarak gelişmiştir

¹¹ “Ankara İmar Planı” , Prof. Hermann JANSEN, Alaeddin Kırıl Basımevi, İstanbul 1937.

15. yy.da bu bölgede 30 civarında ticari han (Tuz, Zafran, Çengel, Çukur, Safran Han vd.) ve Mahmut Paşa Bedesteni yer almaktaydı. 16. yy. dan sonra da, şehirdeki ekonomik gelişmeyle bağlantılı olarak aşağı yüzde Suluhan çevresinde Tahtakale (Taht' el Kal' a) , Karaoğlan Çarşıları gelişmiştir.

Şehir merkezinin gelişiminde, topografyaya uyumun yanı sıra yönelmenin de önem taşıdığı gözlenmekte, güney ve batı yönünde bir gelişme gözlenmektedir.

Hanlar, ticari sokaklar Cuma camilerinin çevresinde yer seçmişlerdir. İç ve dış mekanlarında Bursa örneğinde görüldüğü gibi yeşil ve su öğeleri bulunmaktaydı.

Suluhan' da ise çeşmeli küçük bir köşk mescid bulunmaktadır. Mahmut paşa bedesteninin, Kale önündeki hanların kuzey-doğu , güney-batı yönünde yönlendiği görülmektedir. Geleneksel ticaret ünitelerinin yer aldığı sokaklar (Çıkrıkçılar, Saraçlar, Uzunçarşı, Sipahipazarı, İplik Pazarı vb.) genel olarak dar, gölgeli, alçak katlı ticaret sokaklarıdır. Çeşmeler, cami önlerinde, çeşitli küçük meydancıklara yerleştirilmiştir.

Bursa örneğinde olduğu gibi, ticari mekanlarla iç içe hamamlar (Haseki, Tahtakale, Karacabey, Şengül Hamamları) bulunmaktadır.

III. 3. ŞANLIURFA TARİHİ ŞEHİR MERKEZİNDE ÇEVRE DUYARLI YAKLAŞIMLAR

“... Gerek malzeme seçimi gerekse plan uygulaması yönünden kesme taştan (kalker) kalın, yüksek duvarların ve toprak örtülü tonozlu damların kullanılması yaz aylarının bölgede 40-45 dereceye kadar varan sıcaklığı büyük ölçüde hafifletmiş, sokakların dar, duvarların yüksek tutulmasıyla da hemen günün her saatinde güneşte yanmadan yürünebilecek gölgelik bir kesim elde edilmiştir...”¹²

Şanlıurfa tarihi şehir merkezi, Urfa Kalesi' nin altında, Balıklıgöl, dinsel külliyele (Halil-ül Rahman vb.) ile iç içe yer almaktadır. Güneydoğu' da çok sıcak, kurak bir iklim bölgesinde yer alan şehir bir vaha niteliğindedir. Balıklı göl efsanevi niteliğinin yanı sıra, su ve yeşil özellikleriyle yöreye hayat vermektedir. Ticari merkezin bunun

¹² Mehmet A. Maraş, “Peygamberler Şehri Şanlıurfa”, Birlik Yay. 1986. S. 63

yanı başında olması herhalde tesadüfi değildir. Hanlar (Gümrük, Veli Bey Hanı vd.), kapalı çarşılar ve geleneksel ticari sokaklar (Hüseyiniye, Bıçakçı, Kazancı Çarşıları) iç içe sıkışık bir alanda yer almaktadır. Semerciler, Keçeciler, Attarlar, Nalburiye vb. geleneksel üretim, satış birimleri kendilerine özgü sokaklarda yer seçmişlerdir. Urfa geleneksel dokusunda olduğu gibi dar ve gölgeli sokaklar, kabaltılar, üst örtüler ticari bölgede yoğunlukla kullanılmıştır.

Balıkli gölden başlayarak hanların içinden geçen, buranın hem drenajını sağlayan, hem de geçtiği alanlarda mikroklima yaratan bir küçük kanal/su sistemi bulunmaktadır.

Hanların avluları yeşil, gölgeli, çeşme ve havuzlu mekanlardır. Urfa evlerinde de gölgeli, havuzlu, yeşil avlular ve buraya bakan dış sofalar bulunmaktadır.

Osmanlı tarihi şehir merkezlerinde çevre duyarlı yaklaşımlar aşağıda özetlenmiştir:

- 1. Küçük Yapı Adaları:** Genellikle 2-4 m. arasındaki dükkanların oluşturduğu yapı adaları 4-8 m. derinliktedir. Bunların iki kenarında 5-7 m. genişlikte yollar bulunur, yol alanı yerleşim alanlarına göre daha fazladır (%50' den fazla).
- 2. Genellikle Tek Katlı Dükkanlar:** Yer yer üst katta depolama alanları bulunmasına rağmen geleneksel ticaret merkezleri tek katlıdır.
- 3. Güneşten Sakınma:** Çarşılarda genellikle güneşten , sıcaktan korunma önlemleri alınmış, sarmaşık cinsleri, asma vb. bitkilerle gölgeli mekanlar elde edilirken rüzgarın kesilmemesi sağlanmıştır.
- 4. Yapı Tekniği ve Malzemeleri:** Tamamen ahşap malzeme kullanılarak inşa edilmiş çarşılar bulunmakla birlikte, yangın , depreme karşı daha dayanıklı, ayrıca iklimsel koşullara uygun olan, kagir olarak yapılmış, tuğla, moloz, taş, bazen karışık bazen de kesme taş tekniğinde örülmüş çarşılarla da rastlanmaktadır.
- 5. Kullanımların Fonksiyonel İlişkileri:** Kullanımların yer seçimi yapılırken, aralarındaki fonksiyonel ilişkiler göz önünde tutulmuş, şehir merkezlerinde

sosyal, kültürel, dini ve sıhhi kurumlar, çeşmeler, hamamlar ve su taşıma sistemleri ticari yapıların bir parçası olarak iç içe inşa edilmiştir.

6. Üretim Birimlerinde Çevreye Duyarlılık: Üretim birimlerinde de doğal kaynakları koruma geliştirme, onların yer seçiminde yine doğal olgular özen gösterme çabası görülmektedir. Örneğin dericilik işinde tabakhane yerinin seçimi özenle yapılmış, gerek görüntü gerek kokusunu şehir insanını rahatsız etmeyeceği bir yerde olmasına , kullanıldığı suyun diğer kullanımları etkilemeyecek şekilde devreye girmesine özen gösterilmiştir.

7. Yaya Mekanlar, İç Avlular, Yeşil ve Su Olgusunun Ağırlıklı Olarak Kullanımı

8. Topografya, İklimsel Ögelere Uyum ve Yönlenme

IV. ŞEHİR MERKEZLERİ PLANLAMASINDA ÇEVRE DUYARLI YAKLAŞIMLAR İÇİN BAZI İLKELER

“Yeryüzünü insanlara açmak, yeşile açmak, çiçeklerle bezemek, suya kavuşan mekanlar oluşturmak, kuşlara ve diğer evcil canlılara açmanın tek koşulu “ekolojik kent merkezi” ilkelerini uygulamaktır.

Kızılay’dan olabildiğince araçları uzaklaştırmak ve Viyana’daki gibi bir büyük yaya bölgesi oluşturmanın gereğinin, Bulvarın ortasına insanların ulaşamayacağı zincirler ve havuzlar koymak yerine, bir hızlı tramway ya da metro ile kuzey-güney bağlantısını da kurarak merkeze ulaşımı kolaylaştırmak olduğuna inanıyorum.

Böylece bir gün gelip Atatürk Bulvarı’nda da İstiklal caddesindeki gibi yaya hakimiyetinin kurulacağını düşünüyorum. Böylece Sıhhiye’den Meclis’e, Tandoğan’dan Koleje giden bisikletlileri, koşu ve yürüyüş yapanları, hatta atla/faytonla dolaşanları ve bulvarlar üzerine kurulan yeşil kafeleri, pastaneleri, ortasından su akıtılan ana caddeleri, döşemeleri beton ve asfalttan arnavut kaldırımına, parke taşla dönüştürülen ana yaya akslarını da hayal etmek zamanı gelecektir kim bilir.

O güzel günler de merkeze ulaşım metro ile olacağından trafik kazaları azalacak, gürültü ve görüntü kirlilikleri yok olacak, insanlar daha sağlıklı ve daha mutlu olacaklardır ekolojik çevrelerinde ve ekolojik kent merkezlerinde.. “¹³

Merkezi iş alanlarının “Çevre Duyarlı/Ekolojik” ağırlıklı planlanması yaklaşımında geçerli olması gerekli ilkeler aşağıda özetlenmiştir:

IV.1. Sürdürülebilir Bir MİA

“Sürdürülebilirlik (sustainability)” ve “Şehir Ekolojisi” kavram ve ilkeleri MİA tasarım ve uygulamasına egemen olmalıdır.

EKOMİA diye tanımlanabilecek bu merkezi iş alanında , güneş enerjisi doğrudan ve aracısız olarak kullanılabilmesi, bu amaca yönelik olarak planlama/projelendirmeler yapılmalıdır. İnsanların topluca yaşadığı şehirlerde, “güneş” enerjisinden yararlanmak hem onun alışık olduğu bir yaşam biçimine kavuşmasını hem de olası enerji krizlerine karşı çok güçlü bir seçenek geliştirmesini sağlayacaktır.

İnsanlık bir şehir medeniyetine doğru gitmektedir. Yakın zamanda büyük bir olasılıkla, şehirler kırsal alanlara oranla giderek artacak, nüfus %80-90 oranında şehirlerde yaşayacaktır. Şehirlerde yaşamın gerektirdiği enerji miktarının, bu güne göre on kat artması, buna karşılık çevre kirliliğinin de bu oranda yükselmesi oldukça gerçeğe yakın bir olasılıktır¹⁴ Mevcut enerjilerin tükenmesi, çok yoğun enerji tüketen şehirler ve şehir merkezleri için bir felaket olabilir. Bu durumda kendini tükenmeyen enerjiye, **“GÜNEŞ”** e göre geliştiren şehirlerin ve MİA’ ların yaşama şansları artacaktır.

Sürdürülebilir bir şehir merkezini belirleyen başlıca ilkeler şöyle özetlenebilir:

1. Mikroklimatik Verilerin En Etkin Şekilde Kullanılması:

Güneşlenme, rüzgar yönleri, ısı, radyasyon vb. nin planlama, şehirsal tasarım, mimaride etkin bir şekilde, enerji tasarrufu sağlayacak şekilde kullanımı.

¹³ TUNÇER, M., 2003, age.

¹⁴ GÖKSU, C. , “Güneş ve Kent”, ODTÜ Mim. Fak. Yay. ,1993.

1.1. Enerji ve Maddesel Sakınım:

MİA' ya ulaşmada , MİA içi dolaşımında, MİA' nın aydınlatma/ısıtma/havalandırma vb. mikroklimatik ortamının (çevre/yapı ölçeklerinde)tasarlanmasında enerjinin minimum kullanımını sağlayacak düzenlemelerin yapılması.

1.2. Enerji ve Atıkların Geri Kazanılması:

MİA içinde kullanılan elektrik, güneş, doğal gaz vb. enerjinin geri dönüşümüne ilişkin teknolojiler, atıkların (katı/sıvı çöp, katı sıvı biyolojik atıklar vb.) yerinde ayrıştırılması, geri kazanım teknolojilerinin kullanımı.

1.2. Enerji ve Maddesel Kaynakların Geliştirilmesi:

Güneş enerjisinin yapılarda ısıtmada, aydınlatmada kullanımı; bio-mass enerji, elektrik , alkolle çalışan çevre dostu araçların MİA' da kullanımı; atıkların ısınma/yakıt olarak kullanımı; geri kazandırılabilir atıkların (kağıt, cam , metaller, kimyasallar vb.) ayrıştırma tesisi kurularak geri kazandırılması, alanda mevcut yapı stokunun olabildiğince ekonomik ömrü dolana kadar kullanımı, daha sonra malzemesinden azami yararlanılması vb.

2. Topografik Verilerin En Etkin Şekilde Kullanılması:

Araziden kaynaklanan altyapı, üstyapı sorunlarının minimize edilmesi. Jeolojik yapı ve toprak kabiliyetinin değerlendirilmesi. Yapı inşaat alanında yer alan verimli toprakların park içlerine taşınarak değerlendirilmesi.

3. Doğal Kaynakların En Etkin Şekilde Kullanılması :

Günümüzde mevcut bitki örtüsü, akarsu, flora , fauna vb. doğal kaynakların değerlendirilerek geliştirilmesi. Kişi başına düşen MİA içi yeşil standartlarının olabildiğince arttırılması, meydanlar/alanlar/yapı içlerindeki yeşil oranının yüksek tutulması.

3.1. Bitki Örtüsünün Değerlendirilmesi:

Varolan bitki örtüsünün planlamada geliştirilerek kullanımı, yöreye özgü bitki türlerinin araştırılması, parklar, açık, kapalı mekanlarda kullanımı.

IV. 2. KOLAY ULAŞILABİLİR BİR MİA

Sürdürülebilir bir MİA' nın temel ilkelerinden biri olan "kolay ulaşılabilir olma", şehirlerin diğer bölgelerinden merkeze ulaşım, MİA içi ilişkiler açısından enerji/zaman tasarrufu ve iç işleyiş kolaylığı açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu nedenle; MİA' ya ulaşılabilirliği sadece fiziki ulaşım olarak değil, 21. Yüzyılın bilgi, iletişim çağı olacağı düşünüldüğünde, haberleşme açısından da kolay/hızlı/çağdaş ulaşım olarak tasarlamak gereklidir. Bu nedenle;

1. MERKEZE VE MERKEZ İÇİ ULAŞIM TOPLU TAŞIN ARAÇLARIYLA OLMALIDIR:

MİA içinde kurulabilecek elektrikli tek raylı sistem/monorail hızlı tren sistemi, tramvay, metro vb. ulaşım gereksinimini büyük ölçüde karşılayacaktır.

2. ÖZEL TAŞITLAR MERKEZ ÇEVRESİNDEKİ BÖLGESEL OTOPARKLARA KADAR GELMELİDİR:

Yaya bölgeleri oluşturabilmek amacıyla, özel araçlarla MİA' ya gelişler olabildiğince kısıtlı olmalıdır. Çevrede oluşturulan 2-3 bölgesel katlı/ yer altı otoparkı ile özel araçlar depolanmalıdır.

3. MİA İÇİ ULAŞIM YAYA ULAŞIM SINIRLARI İÇİNDE YAYA/BİSİKLET İLE OLMALIDIR:

Yaya ulaşımı için MİA içi yaya yolları/alleler/promenadlar planlanmalıdır. Şehir meydanları tamamen yayaya ait olmalıdır. Merkez içi kapalı

çarşılar/hanlar/galeriolar vb. tamamen yaya dolaşımı için planlanmalı, promenatlarda bisiklet kullanımını özendirici bisiklet yolları yer almalıdır.

4. MİA İÇİ SERVİS DENETİMLİ/KISITLI SERVİS YOLLARI İLE OLMALIDIR:

Servis araçları, MİA içinde sadece servis amaçlı yollardan, denetimli servis yollarından servis vermelidir. Ancak, yangın, sağlık, çöp toplanması vb. durumlarda bu tür araçların meydan/yaya yolları vb. her kesimin girebileceği düşünülmelidir. Çevre dostu akülü araçlarla, iç servis hizmetlerinin yapılması sağlanmalıdır.

IV. 3. ŞEHİR KÜLTÜRÜ VE İMAJININ VURGULANDIĞI BİR MİA

MİA'da yapılacak tasarım, yakın çevredeki tarihsel mimari mirasa saygılı olduğu kadar, şehrin ülkesel ve uluslar arası imajını kuvvetlendirecek, 21. Yy' da ülkemizin ulaştığı sosyal, ekonomik ve kültürel boyutları, mimari, çevresel ölçeklerde vurgulayacak nitelikte olmalıdır.

Yaya bölgeleri, meydanlar, açık ve yeşil alan tasarımlarında olduğu kadar mimari ve şehir mobilyası tasarımlarında da "Çağdaş Şehir" imajı vurgulanmalıdır.

IV.4. ALTYAPISI ÇÖZÜMLENMiŞ BİR MİA

21. yy' ilişkin bir EKOMİA tasarlanmasında çözülmesi gerekli en önemli uygulama sorunlarından biri "altyapı" dır. Altyapı inşa edilmeden üstyapının inşa yapılmayacağı bilinci içinde, çevre duyarlı, sürdürülebilir, çağdaş bir yeni şehir merkezi için en önemli sorunlardan biri altyapının tasarlanması/etaplanması/uygulanmasıdır.

MİA alanındaki karmaşık yapı stoku/altyapı dokusu içinde her bir altyapı ögesinin birer birer ele alınarak planlanması/projelendirilmesi/detaylandırılarak etaplar halinde uygulanması gerekmektedir.

Elektrik, su, kanalizasyon, doğal gaz, yangın, haberleşme vb. altyapı sistemlerinin, planlama/projelendirme ile MİA alanı şehirselleşmesinde getirilen kullanımlara bağlı olarak projelendirilmelidir. Bu projelendirme, ekonomiklik, sürdürülebilirlik,

geri kazanım, çağdaş teknoloji kullanımı, mevcut altyapı sistemlerin olabildiğince kullanımı söz konusudur.

V. YATIRIM VE PARASAL KAYNAK MODELİNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELER

MİA alanlarında yapılacak Ekolojik Planlama ağırlıklı yenileme + dönüştürme, prestij yükseltme operasyonları için kamu ve özel girişimcilere yönelik aşağıdaki yöntemler düşünülebilir:

YENİ BİR YASA ÖNERİSİ:

Ankara Başşehir oluşundan bu yana ülkemizde şehirleşme ve şehirlerin imarı için bir örnek oluşturmuştur. Nitekim, Eski Ankara' nın bırakılarak Yeni Ankara' nın kurulması amacıyla 1925 yılında, 583 sayılı özel yasa çıkarılmıştır ¹⁵.

Böylece bir yandan “Ebniye Yasası” engeli aşılmış, öte yandan da “Yeni Ankara” nın gelişme biçimi konusunda bir tutum benimsenmiştir¹⁶.

Yerel yönetimler güçsüzdür, Merkezi İş Alanlarının ekolojik planlama anlayışı ile geliştirilmesi güçsüz yönetimlerin altından kalkabileceği türden bir yük değildir.

Benzer şekilde; ancak anılan bu eski yasanın başarısızlıkları göz önüne alınarak “Merkezi İş Alanları Geliştirme Yasası” hazırlanmalıdır.

Bu yasa; özekselle (merkezi) ve yerel yönetimlere MİA geliştirilmesinde artan rantların bir kısmının da olsa kamuya geri dönmesi, kamulaştırma/takas kolaylıkları ile uygulama kolaylıkları sağlamalıdır.

¹⁵ Ankara' da İnşası Mukarrer Yeni Mahalle İçin Merkezi Yerler İle Bataklık ve Mergazi Arazinin Şehremanetince İstimlâki Hakkında Kanun.

¹⁶ Ankara Kalesi Koruma Geliştirme Proje Yarışma Şartnamesi, Altındağ Belediyesi, Kültür Bak., 1987, s.67.

“MİA YASASI” ; aşağıdaki bileşenlerden oluşmalıdır:

I. ÖRGÜTLENME MODELİ:

- EKOMİA Geliştirme Őirketi,
- “Yerel Yönetim Arsa Ofisi”,
- “MİA İmar Bankası” nın kuruluşları hakkında hükümler

II. FİNANSMAN MODELİ:

- MİA içinde oluşacak olan dikey, yatay rantlardan kamunun pay alması;
- Kamu/vakıf arazilerinin birbiri ile, özel mülkiyet ile takas edilme işlemleri,
- Kamunun MİA içinde arsa/büro stoku oluşturması , bunları serbest piyasa koşullarında kullanabilmesi;
- Özel Proje Alanları için özel finansman kaynakları (tahvil, bono, hisse senedi vb) oluşturabilmesi;
- Yap-işlet-devret modeli ile benzer modeller için özel uygulama imkanları sağlanması.

II.1. KAMU UYGULAMALARI İLE GELİŞTİRME

II.1.A.18.Madde Uygulaması: Bu uygulama ile %35 e kadar, yer yer bunun üstünde alan yol, otoparklar, yeşil için alınabilir. Ancak, 18. Madde uygulaması bir kez yapılmış alanlardan ikinci kez düzenleme ortaklık payı alınamaz. Düzenleme ortaklık payının yatayda alınmasının yanı sıra, dikeyde , yer altında yaratılacak rantlardan da alınması için çaba gösterilmelidir. Bunun için İmar Kanununda köklü değişiklik yapılması gereklidir.

II.1.b.Kamulaştırma: Yol, otopark, yeşil alan (parklar, çocuk bahçeleri, spor alanları vb) gibi kamu kullanımları için öncelikle 18. Madde uygulaması, bunun dışında kalan alanlar için ise Belediyenin kamulaştırma yetkisi bulunmaktadır.

Yerel Yönetim bütçelerinin kısıtlı olduğu düşünülürse bu uygulama için yeni kaynaklar yaratılması söz konusudur. Bu kaynak da MİA geliştirilmesi esnasında yaratılacaktır.

EK II

YOK EDİLEN BAHÇELER DEĞİL YAŞAM BİÇİMİMİZDİR !

BAHÇESİZ EVLER : “BAHÇELİ” VE “EMEK”

Mehmet TUNÇER

Ankara'nın ilk planını yapan şehir mimarı Prof. Jansen, her ne kadar 1930'larda Ankara'yı bir **“Bahçe Şehir”** olarak planlamışsa da, Atatürksüz geçen yıllarda, bizler onun bu ideallerini yok eden uygulamalar yaptık.. Başşehrimizi genelde bahçesiz bir apartmanlar şehri olarak birkaç kez yıkıp yeniden inşa ettik, etmeye devam ediyoruz..

Yık yap sat düzeni olan apartmanlaşmanın en kötü örnekleri, yaklaşık 40 yıldır oturduğum Bahçelievler ve yakın komşusu Emek'te de sergilendi gözlerimizin önünde..

Gözlerimizin önünde, dallarına tırmandığımız ve bu uğurda zaman zaman dayak bile yemeyi göze aldığımız güzelim dut, kiraz, vişne, elma ağaçları, manolyalar, kestaneler, akasyalar kökünden söküldü, komşu kızının oturduğu iki katlı ahşap pancurlu evler tepeden aşağı balyozlarla yerle bir oldu..

Arkadaşlarımla bisiklete bindiğim, haftanın bir günü Pazar kurulan ama diğer günler bizim, kentlinin MEYDANI olan “Pazar yerine” “semt hali” adıyla koca bir bina dikilişini de gördük.. Pazar yeri yok edilmekle kalmadı, dükkanlar yapılarak satıldı /kiralandı ve üst kata çıkıp Pazar alışverişi yapmak gibi trajikomik Pazarlara zorunlu bırakıldık ..

Her sokak, parsel parsel yıkıldı, yıkıldı güzelim iki katlı evler.. Ve 40 yıl boyunca bitmeyen çukurlar, bitmeyen kazılar, altyapı bağlantıları, kaldırım yenilemeleri, yetmeyen altyapı, patlayan borular, artan trafik ve gürültü, hava kirliliği, otopark

sorunu ile yaşamak zorunda bırakıldı “Bahçeli evler” ve Emek sakinlerinin büyük bir kısmı...

Müteahhitler 4-5 daire, eski Bahçelievlerin mirasçıları da bir o kadar daire sahibi olabilmek ve rant elde edebilmek amacıyla yok edildi tüm bahçeler, ağaçlar, evler, yaşamlar...

Ve, o zamanlar tek bir ailenin yaşadığı yerde şimdilerde 15-20 aile üst üste balık istifi gibi yaşıyor ve komşular, komşularının ölümünden bile habersiz, kuşlar ise uğramıyor Bahçesiz evlere artık..

Tüm bunlara değer miydi?

Ve, çocukluğumuzun misket oynadığımız küçük parkı nerede şimdi? Deneme ile Cumhuriyet Lisesi arasındaki süregelen ve zaman zaman Kolejin baskın çıktığı basket, futbol ya da bilgi turnuvalarının yerini, acaba internet kafelerdeki, simit/sucuk evlerindeki, ya da “chadır” (çadır - mı?) barlarındaki yeni bir yaşam şekli mi aldı? Tabii ki öyle ama sormadan edemiyorum gene de..

Bilmiyorum, böyle yoğunlaşan mahallelerin, kentlerin yoğunlaşmasına neden olanlar acaba yaptıkları karşısında dehşete düşmüşler midir ??

Ya da ranttan paylarını da almışlar mıdır ? Bildiğim şu ki, şimdilerde gecekonduların alanlarında da “ıslah” adıyla, çok daha vahşi bir rant hırsı uğruna tüm bahçeli gecekonduların 5-8-10 hatta 15 katlı olarak ıslah edildiği..

Yakında, kentlerin çevresini saran, ama imarlı konut alanlarından çok daha düşük yoğunluklu ve yeşil alanlara sahip gecekonduların o sevimli silüetlerini de arayacağız gibi..

EK III

DİKMEN VADİSİ AÇILDI, İMRAHOR VADİSİ İMARA AÇILDI!

Mehmet TUNÇER

Belediyelerimiz, kentimiz için canla başla çalışırken, arada bir de tuhaf işler yapıyorlar.. “İmrahor Köyü ve Çevresi Nazım İmar Planı” ile, Ankara’nın korunması gereken son Vadisi de imara açılıvermiş... Üst ölçekli planlarda “Ağaçlandırılacak Alan” olarak ayrılan Vadi ve yakın çevresi de, Dikmen Vadisi gibi yağmalanacak ve neredeyse “Lunapark”a” çevrilecek!

Bazı dernek ve kuruluşlar da “ Son Vadi ” yi “Doğal Sit Alanı” ilan ettirmek için Kültür Bakanlığı’na başvurmuşlar..

Geçen sene de çok katılımlı toplantılar yapılmış, geziler düzenlenmiş, sergiler açılmıştı Vadinin korunması amacıyla..

Konumu ve niteliği açısından Ankara’nın hava koridorlarından biri, Mogan ve Eymir Göllerinin doğal ekolojik uzantısı olan Vadi, belki de en önemli “Su Havzalarından” da biridir. Vadiye kadar olan kesim- *neden devamı değil?* - Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak ilan edilmiş ve koruma altına alınmıştır!!

Yerleşime açılması ile “Son Vadi” de betonlaşacak, belki de üzerine kültürü nasıl içerdiğini pek de anlayamadığım “Kültür Köprüleri” kurulacak..

Ayrıca herhalde gecekonduları ve köyleri ortadan kaldıracak, ya da çağdaş (!) hale getirecek, ama öte yandan kamu eliyle şirketlere binlerce daire kazandıracak “*İslah ve Dönüşüm*” (!) projeleri de hazırlanmalıdır ki, Vadimiz tepelerden iyice algılanabilsin!..

Dikmen Vadisi’nin açılışını izleyenler, herhalde gece ya da havai fişek gösterisinden olacak, kafalarını yukarıya kaldırdıklarında, Vadideki gecekonduları bedel ödemedi tasfiye eden o güzelim mekanizmanın, aşırı hırslarla ne derece yoğunlaştığını ve betonlaştığını görememişlerdir sanırım...

Dikmen Vadisi bunun dışında çok güzel düzenlendi, bir çok doğal ve yapay peyzaj ögesi ile zenginleşti, ama bir kentte doğal kalmış, korunmuş vadiler ve akarsular, göller ve su havzaları bulunmalı.. Ve “Doğa Parkı” olarak minimum müdahaleyle ekolojik dengesi korunmalıdır?

Mogan Gölünü kurtaramadık, can çekişiyor, eh Eymir'i de bir miktar koruyup üzerinden, su havzalarından otoyol geçirdikten sonra, Vadi için yapacak tek şey kalıyor, "Son Vadimizi canımız gibi korumak"..

Yoksa, gene doğal çevremiz yok oluyor, vadiler betonlaştı, hava kirliliği de nereden çıktı diye yakınır dururuz.. Çöplerimizi döker çöplüğe çeviririz, Vadinin güzelim kırmızı topraklarını kiremit ve tuğlaya çevirir, göllerin doğal su akışlarını engelleyecek her şeyi yaparız, sonra da bu göller niye kuruyor, bu Vadi neden yok oldu diye yakınırız...

Koruma, planlama, peyzaj, su havzası, ekoloji konularında Ankara'da eğitim veren o kadar üniversite varken, bunları bir araya getirip de neden doğru dürüst bir "Koruma Amaçlı Plan" yapılmıyor, neden acaba? Yani, müteahhit kılıklı adamlar işbirliği içinde, vadileri, tepeleri, bağları, dereleri, gölleri, tarihi ve doğal çevreleri yağmalayacaklar, bizler de yakınıp duracağız!

Böyle şey olmaz!! Neden koruma ile ilgili kurum ve kuruluşlar seslerini iyice yükseltmiyorlar ve neden "Kavaklıderem Derneği" kadar etkin olamıyorlar?

İşte bunları sormak, cevaplarını aramak kentini seven, "çevresini arayan" her Ankaralı için bir görev olmalı diye düşünüyorum..

“ÇEVRE” SİNİ ARAYAN ANKARA

Mehmet TUNÇER¹⁷

Ankara; vadilerini, bağlarını, derelerini ve çaylarını ve tarihsel çevresinin büyük bir kısmını Cumhuriyet Başkenti olduğundan bu yana geçen 80 yıl içinde kaybetmiştir. Günümüzde de Atatürk'ün mirası olan Atatürk Orman Çiftliği, şehrin en önemli ekolojik koruma alanlarından olan İmrahor Vadisi, Eymir ve Mogan gölleri su havzası, Çubuk Çayı havzası, Ankara Çayı ve batıda İstanbul yolu üzerinde Kazan'a kadar olan verimli tarım toprakları, kayak merkezi Elmadağ çevresi tehdit altındadır. Eski Ankara üzerinde de Merkezi İş Alanları'nın artan baskısı bulunmaktadır.

Bağlar :

Keçiören, Etlik ve Dikmen bağları, vadi ve tepeleri ile önce gecekondulara işgaline uğramış, vadi tabanlarına kadar yağmalanmasına göz yumulmuş, daha sonra da 1983 sonrasında çıkarılan “İslah” imar planları ile çok katlı yapılaşmaya açılmıştır. Böylece yerleşilmesi sakıncalı olan vadi içlerine kadar inen çok katlı yapılaşma, müteahhit yap sat düzeni ile zaten azalmış olan yeşil dokunun tamamını silip süpürerek yoğunlaşmış, bir beton yığınına döndürmeye başlamıştır.

Dere ve Çaylar :

Ankara Çayı, Bend Deresi, Çubuk Çayı gibi akarsuların büyük bir kısmı daha ilk yıllarda kanalizasyona dönüştüğünden üstleri kapatılmış ve birer kanalizasyon kolektörüne dönüştürülmüştü. Hepimizin bildiği Jansen'in Antik Roma Bendi'ni bir yüzme havuzuna dönüştürmeyi amaçlayan tasarısı, Jansen'in işine 1939 yılında son verilmesi ile rafa kaldırılmıştı. Zaten Altındağ sırtlarında başlayan ve önceleri önemsenmeyen “barakalaşma” Bendderesini önce kirli akan bir dereye, daha sonra da kanalizasyona dönüştürünce, Kalenin üzerinde yükseldiği görkemli vadi

¹⁷ Doç.Dr. Yüksek Şehir ve Bölge Plancısı (ODTÜ), Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilim Doktoru.(AÜSBF) Bu Yazı TMMOB, Mimarlar Odası, Ankara Şubesi Bülteni “Ekoloji ve Mimarlık” Özel Sayısında Yayınlanmıştır, Haziran 2003, Sayı 12, S. 16 – 19.

tabanının üstü kapatılıverdi ve “Bendderesi” cadde haline dönüştürüldü. Altındağ tepesindeki “Hıdır” Türbesi de zaten yok edilmişti, Hıdrellezin kutlandığı, pikniklerin yapıldığı güzelim dere ve boyunca gelişen ağaç dokusu, tüm güzelliği ile yok oldu gitti. Ama, tüm çevre sorunları zaten Osmanlı Döneminin son yüzyılı olan 19.yy sonlarında debbağların (tabak) ve tabakhanenin burada yer seçimi ile başlamıştı..

Gene Bağlar :

Angora’lılar o dönemde yazın tozlu ve sıcak ortamından kaçmak amacıyla Bağlara çıkardı. Tıpkı güneyin yaylaları gibi, Angora’nın da Etlik, Keçiören, Dikmen, Gaziosmanpaşa, Esat vd. Bağları vardı. Burada hali vakti yerinde olanlar tarafından yapılmış güzelim bağ evleri vardı. Vardı demek çok doğru çünkü bunlardan son döneme kadar onarılarak kurtarılmış birkaçı hariç hemen hepsi yok edildi ve yerini imar parselasyon düzeninde çok katlı yapılaşmalara bıraktı. Keçiören’de Ankara Araştırma Merkezine dönüştürülen (VEKAM Vehbi Koç’un doğduğu) bağ evi, GOP’da Papazın Bağı denilen yerdeki bağ evi, Karlı Sokaktaki bağ evi kendilerini zamanın ve imar planlarının tahribatından zor kurtarmışlardır.

Gecekonduları İslah (!) etmek :

Bağlar, zaten bağa göçme adetinun unutulduğu hızlı çağdaş (!) yaşam içerisinde, kentin gelişme alanı yokmuşçasına önce gecekonduyla sarıldı, daha sonra da 1980 sonrasının icadı İlçe Belediyeleri tarafından **“İslah”** edildi! Sadece Keçiören’deki ıslahın boyutlarını görmek hepinizi hayrete düşürecektir. Hemen her yer 5-8 katlı olarak, hiçbir açık ve yeşil alan, kamusal kullanım alanı (yeşil, spor, çocuk bahçesi vb) bırakılmadan aşırı yoğunlaşmış ve böylece **“İslah”** edilmiştir.

Doğal olarak eskiden çiçek seralarının, sebze bahçelerinin bulunduğu “Çubuk Çayı Vadisi” de **“İslah”** edilerek, bu kesim dev bir hipermarket, Belediye binaları ve 21. Yüzyıl başlarında Türk mimarisinin ulaştığı düzeyi gösteren ve İspanya ile boy ölçüşen, “Gaudivari” arabesk mimarisi ile inşa edilmiş apartmanlarla çevrelendi..

Dikmen ve Etlik Bağları, vadileri ve dereleri de Keçiören benzeri vahşice **“İslah”** edilmiştir. Çukurambarlar’ da daha ODTÜ’de okurken hazırladığımız ikinci sınıf projemizde yer yer beş kata çıktığımızda, acaba bu yeşil dokuyu ve doğal yapıyı tahrip mi ediyoruz endişesine kapılmış ve de sınıfın neredeyse yarısı çok katlı

yapılaşma nedeni ile kalmıştı şehircilik projesinden.. Demek ki o dönemde henüz gecekonduların 10 kata çıkartılarak her bir katta 4-6-8 daire yapabilecek müteahhit gücü ve düşünsel gelişim süreci (!) henüz yok imiş.. Şimdilerde bu kesimdeki müthiş (!) ıslah çabalarını hayretle izliyor ve buradaki (Balgat'ta da benzeri var) bu buluşçu (!) ve gecekonduların yeşil dokusunu tamamen yok eden planları kimin yaptığına şaşırıyorum..

İlk Kooperatif Alanlarında “Kentsel Yenilenme” (!) :

Bu buluşların temelleri daha 1960'ların başındaki “Kat Mülkiyeti” Kanunu ile atılmış idi.. Bahçelievler, Güvenevler, Yenimahalle, Or-An sitesi, Varlık Mahallesi, Subayevleri vb ilk kooperatif alanları ile, Kızılay'ın hemen tümü 15-20 yıl içinde yer yer de iki kez yıkılarak yenilendi.

Buna “Urban Planning” literatüründe “Kentsel Yenilenme” denmekle birlikte, bu yenilenmenin yurt dışında genellikle, sosyal sorunların yaşandığı çok katlı yapılaşmalardan az katlılara doğru olduğunu bilmemize rağmen Ankara'da herhalde yer eksikliğinden ve ovaları, dağları koruma endişesinden olacak bulunduğumuz yerde, üst üste ve sürekli bir yenilenme halinde yaşamamız doğal bir süreçmiş gibi geliyordu o yıllarda..

Çünkü kentin her yerinde yıllarca süren ve hemen hiç bitmeyen ve ömrümüzün son baharına doğru gitmekte olduğumuz şu günlerde kaç kez kazılıp, kaç kez kapatıldığının hesabını yapamadığımız kadar çok elektrik, su, doğal gaz, kanalizasyon kazıları ve asfalt çalışmaları ile karşılaşmışızdır. Tabi, bu çalışmalar çocukluğunun ilk yıllarını köylerde, doğuda geçiren benim için köye dönüş, çamurlu yollar, çukurlar, kazılar, apartmana tahta sırat köprüsünden geçerek girme gibi eğlenceli ve anılarımı canlandıran olgulardı.

Bunun en büyük çevre sorunlarından biri olduğunu, sürekli yenilenen kaldırımlar ve altyapının aslında artan enflasyonun, ülke borçlarının nedenlerinden biri olduğunun da farkına varmaya başladık ama iş işten geçmişti...

Kendimi bildiğimden beri Bahçelievlerde yaşıyor ve sürekli inşaatlar, yıkılıp yapılan binalar ve sürekli yenilenen altyapı sistemleri içinde yaşamaya çalışıyor, artan nüfus yoğunluğu ve trafik/otopark sorunu ile boğuşuyordum..

Bunun kentin birçok yerinde yaşandığını, bahçelerin ve yeşil alanların yok edilerek taban alanı eskisine göre en az 3-4 misli büyük ve çok katlı yapılaşmalarla kentin ne derece yoğunlaştığını, hava kirliliği, gürültü ve görüntü kirliliğinin ne derece arttığını hesaplamak bilimsel olarak belki mümkündür. Ama, bunun yarattığı

sosyal ve ekonomik sorunları, çevresel sorunları, psikolojik/ruhsal sorunları hesaplamak pek de mümkün değildir! Bütün bunlar, arsa sahipleri ile müteahhit olarak adlandırılan kişileri zengin etmek amacıyla yapıldı. Onlar daireleri paylaştılar, altyapı bedelini vermek ve süreci yaşamak bize kaldı!

Ve her depremde başımıza çöken kalitesiz, niteliksiz çevrelere ulaşmak için bir milli servet heba edildi. Çağdaş, planlı bir Başkent, Jansen'in bir **"Bahçe Kent"** oluşturmak amacıyla yola çıktığı dönemin sonu; işte hava kirliliği, ulaşım sorunları, altyapı sorunları ve donatısız, yeşilsiz konut çevreleri oldu ki, halen elimizde kalan son açık/yeşil alanları birer "vaha" gibi korumak gerekliliğini, bu noktada söyleyebiliriz.

Eski Ankara :

Eski Ankara ve Ulus tarihsel kent merkezi de kendisini bu doymak bilmez "rant" kavgasından kurtaramamış, Jansen'in "Protokol Alanı" ilan ettiği kesimler hariç, özellikle ana caddeler üzeri çok katlı (6-8-10) yapılaşmalar ile yok edilmiştir. Allahtan Yenişehir'in gelişimi ile MİA baskıları bir miktar da olsa bu kesimden uzak kalmıştır. Ancak, bu defa da yıkıp yapamayanlar, terk edip çöküntü bölgesi haline getirmişlerdir Eski Ankara mahallelerini.

Böylece güzelim geleneksel konut dokusu depolama, ikincil işlevler ve de çöplük haline dönüşen ve kentin en sefil bölgeleri haline gelmiştir. Köyden kente göç eden en düşük gelirli olan önce yerleştikleri, ama bir gecekondu yapar yapmaz bu kesimden kaçtıkları kent parçaları, "ghetto" lar haline dönüşmüşlerdir.

1980'lerin başına kadar kendi haline bırakılan ama Jansen'in **"Kentin Tacı"** olarak adlandırdığı Kale ve çevresi, bu dönemdeki Sit kararları ve uzun yıllar sürecek "Koruma Amaçlı" çalışmalarla, bu defa da plansız uygulamaların odağı olmuştur. Turizmin ve entelektüel kesimin ilgisi ile bir miktar kendine çeki düzen vermeye çalışan tarihsel doku, tuhaf onarımlar, Ankara sivil mimarisinden esinlenen ama onu kopya eden eklektik yapılarla bozulmuştur.

Hacıbayram Çevresi meydan düzenlemesi yapılarak, alan yayalaştırılmış ve dolmuşlar kaldırılmış ama bu yapılırken meydanın ölçeği kaçmış olduğundan Cami ve Oğüst Mabedi meydanının içinde ölçeksiz kalmıştır.

Camiye ulaşan yolun sol tarafındaki (tescilli) yapılar yıkılarak, eski güzelim cepheler ve cami/mabed ile sonuçlanan sokak vistası yok edilmiştir. Amaç yaya bölgesi ve

kent meydanı oluşturmakta, ama günümüzde bu kesimin yeniden araçlarla dolduğu görülmektedir.

Ulus yarışma projesinden bu yana 15 yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına rağmen 100 hektarlık Ulus içerisinde düzenleme yapılan, onarım yapılan yerlerin sayısı bir elin parmaklarını geçmemektedir..

ıkırıkılar yokuşu, Hkmet Meydanı, Suluhan evresi, İtfaiye meydanı henüz yayalaştırılmadı, aksine yoğunlaşma, araç trafiği baskısı altında. Esen Park'a yapılan devasa Altındağ Belediye binası da bu kesimde gene Jansen'de seyir ve bakı noktası olan kesimi yok etmekle kalmadı, yaya ve taşıt trafiği ile bu kesimi kilitlemek becerisini gösterdi. Yangınlarla da yer yer yok edilen Eski Ankara kesiminde Kaleiçi'ne yönelik bir Koruma Planı da henüz oluşturulamamış durumda..

Eski Ankara'nın durumu da bu açıdan bakıldığında Yeni Ankara'dan pek farklı değil, ancak spekulatrlerin nn kapatan Sit Kararları var. Bu kararlar olmasa, Eski Ankara'nın da birkaç hafta içinde yok edilebileceğini, Kaleiine de hadi abartmayalım 4-5 katlı yapılar dikilebileceğini söylemek mümkün..

Sonuçlar:

Ankara'da doğal, kültürel/tarihsel evre giderek yok edilmektedir. İslah planları kentin geleceğini ipotek altına almaktadır. Buna dur demenin zamanı gelmiş ve geçmektedir. Kentlilerin de, sivil toplum örgütlerinin de, yerel ve merkezi yönetimlerin de bu gidişten sorumluluğu bulunmaktadır. Fakat en büyük sorumluluk kentin sahibi olan "Belediyeler" indirdir.

1. Tarihsel / kültürel değerlerin envanteri tam olarak çıkarılmalı ve "**Koruma Ana Planı**" yapılmalıdır. Bu Plan var olan koruma planlarını yeniden gözden geçirilerek yapılabilir. Bu planlara kesinlikle uyulmalıdır.
2. Doğal değerler, su havzaları, akarsular, vadiler, değerli topraklar, flora ve faunayı içeren bir envanter yapılmalıdır. Bu değerlerin tek tek her birini, ve bütünleşik olarak tümünü koruyup geliştirmeyi içeren bir "**Doğal evre Koruma Ana Planı**" hazırlanmalıdır. Kentsel ekolojik çevreyi dikkate alan ve yaya yolları, bölgeleri, yeşil akslar, kamalar, spor alanları ve bisiklet, yürüyüş yollarını içeren bir sistemler bütünü oluşturulmalı, yeşil alan

oranlarının arttırılması için tescil dışı ve tescilli tüm hazine toprakları, belediye mülkleri koruma altına alınmalıdır.

3. Doğal ve tarihsel/kültürel değerlerin korunduğu bir Metropolitan Alan Master Planı (tercihan 1/25000 değilse 1/50 000) hazırlanmalıdır. Buna bağlı doğal, tarihsel/kültürel değerlerin özel projelerle ele alınmasına, onarım ve sağlıklılaştırılmasına yönelik alt ölçeklerde (1/5000, 1/1000, 1/500...1/1) planlama ve projelendirme çalışmaları yapılmalıdır.
4. Kentte yık-yap-sat süreci ve ıslah planlama süreci denetim altına alınmalı, yapıların ekonomik ve teknik ömürleri dolmadan yıkımı önlenmelidir. Altyapının, yolların, kaldırımların her seçim dönemi yeniden ele alınmasının önüne geçilmelidir. Sürdürülebilir kentsel gelişme ancak böyle sağlanabilir.
5. Kentlinin, kentte yaşayanların, "Ankara"nın doğal ve tarihsel çevre korunmasına yönelik olarak bilinçlendirilmesi ve bilgilendirilmesi, sivil toplum örgütlerinin geliştirilerek koruma/geliştirme konularında çalışmalar yapmalarının sağlanması da geleceğe yönelik önemli bir konudur. Her kentliye bu konuda önemli görevler düştüğü de unutulmamalıdır.

EK V

İMRAHOR VADİSİ ÖNERİ DOĞAL SİT ALANINA İLİŞKİN RAPOR

Kavaklıderem Derneği¹⁸

2002

Alan Tanımı

Konum ve Sınırlar

Öneri Doğal Sit Alanı, Ankara Kenti'nin güneydoğusunda, Mamak ve Çankaya İlçeleri sınırlarına giren İmrahor Vadisidir. İmrahor Vadisi kentin güneydoğusunda, Mamak ve Çankaya ilçe sınırları içinde yer alan güneyinde Eymir Gölü, kuzeyde de Mamak Viyadüğü ile sınırlanan ve Ankara'nın Metropoliten alanı rekreasyon sisteminin en önemli halkasını oluşturan, Mogan ve Eymir su sistemi ikilisi ile bütünleşebilecek bir rekreasyon alanı kapasitesinde olan yaklaşık 3526 ha.lık bir alandır.

Ankara çayının bir kolu olan İncesu Çayı'nın içinden geçtiği vadi, kent merkezine 5-6 km uzaklıkta, Seyranbağları, Büyükesat ve Mutlu Mahalleleri arasından başlayıp, güneye doğru yaklaşık 8 km uzunluğunda 300-400 m genişliğinde uzanarak güneybatıda Eymir Gölü ile sonlanmaktadır. Bu alan, Mogan ve Eymir Gölleriyle belli jeolojik ve ekolojik özellikleri birbirine bağlantılı bir su alanıdır.

Alanın sınırları, batıda Oran Yolu, doğuda Ankara Çevre Otoyolu, kuzeyde Türközü Mahallesi, güneybatıda ise Eymir Gölü ve ODTÜ Ormanı olarak tanımlanmıştır..

Kent Makroformu İçindeki Yeri

Ulaşım Bağlantıları

Alan önemli ulaşım akslarıyla çevrelenmiştir. Bölgenin en önemli ulaşım aksı olan Ankara Çevre Otoyolu, alanın doğusundan geçmektedir. İkinci önemli yol ise

kuzeyde çevre yolundan başlayarak Batıkent merkezinden geçen Eskişehir ve Konya yolunu aşarak İmrtahor Vadisinin içinden geçen yolu keserek Mamak'a ulaşan, oradanda Samsun yoluna kavuşan Çankaya-Mamak viyadüklü yol bağlantısıdır. Bunların dışında Seyranbağları'ndan gelerek Eymir Gölü'ne kadar uzanan vadi içi yol planlama alanı içerisinde önemli bir ulaşım aksıdır. Ayrıca, Çankaya'dan gelip, Mühya Köyü'nün içinden geçerek bölgeye ulaşan yol alanın kent ile ilişkisini kurmaktadır. Diğer bağlantılar, köy vadi içi ikinci derecede yollardır.

Mülkiyet Yapısı

Bölge, kente yakınlığı nedeniyle hergün büyüyen kentsel yerleşimin etkisi altındadır. Yaklaşık **3526 hektar olan bölgenin % 75'i özel mülkiyet, % 25'i ise kamuya ait arazilerdir.** Vadi tabanının tümüne yakın bölümü özel şahıslara aittir. Vadi içinde küçük alanlı (~ 500 m²) parsellere rastlanılmaktadır. Diğer kısımlarda vadiye göreceli büyük, fakat çok hisseli mülkiyet dokusunun olduğu saptanmıştır.

Fiziksel Veriler

Topoğrafya

Topoğrafya açısından İmrtahor vadisi, tepe, yamaç ve düz alanlar yönünden değişik bir morfolojik yapıya sahiptir. Bu nedenle, topoğrafik özellikler açısından birbirini bütünleyen 3 grupta incelenmesi olanaklıdır.

- Vadi tabanı: Ortalama % **3** eğimde düze yakın eğimli alanlar.
- Yamaçlar: % **90** ve daha yukarıda eğimli dik eğimli alanlar.
- Sırtlar: Yamaçların tepe kesimlerini oluşturan orta eğimli alanlar.

Arazi plastiği açısından vadi alanı, yatay ve düşey doğrultularda hareketli ve değişken bir morfolojik yapıya sahiptir.

Jeolojik Yapı

En üstte Atatürk Orman Çiftliği Formasyonu olarak anılan alüvyon, en altta Etimesgut Formasyonu (plyosen) ve Dikmen Formasyonu yer almaktadır. Alüvyoner alanda şev göçmeleri olabilmektedir. Ve yer altı suyu yüzeye çok yakındır. Pliyosen, killi, kumlu ve çakıllı birimlerden oluşan akarsu ve göl çökelleridir. Dikmen Formasyonu ise şiddetli tektonizmaya maruz kalmış grovak

¹⁸ Kavaklıdere Derneği Tarafından hazırlanan bu rapor, İmrtahor Vadisinin Doğal Sit Alanı ilanı amacıyla çeşitli uzmanlardan oluşan bir grup tarafından hazırlanmış ve Kültür ve Tabiat Varlıkları Ankara Koruma Kuruluna sunulmuştur.

ve şistlerdir. Ağaçlandırılması gerekli alanlar bu formasyondadır. Akarsu kenarlarında ise kum ve çakıl yığınlarından oluşan birikinti konileri yer almaktadır.

Jeomorfoloji

İnceleme Alanındaki Yerçekillerinin Ana Çizgileri

Ankara'nın hemen güneyindeki Çal Dağı'ndan çalışma alanı kolaylıkla ve bütünüyle görülebilmektedir. Çal Dağın güney doğusunda, ilk göze çarpan Elma Dağı'dır. Elma Dağ ile Çal Dağ arasında ise İncesu vadisinin gömük menderesleri ile derin şekilde yardığı eski bir yüksek düzlük vardır. Eymir Gölü bu gömük menderesli vadinin tabanında bulunur. Eymir Gölü güneyindeki eski yüksek düzlükleri (platoları) ise Elma Dağ'dan kuzeybatıya doğru akan eski akarsuların vadileri yararlar. Burada Çaldağ ve Elma Dağ'dan gelen akarsuların suyunu İncesu Deresi toplar. İncesu Deresi vadisi tabanında ise iki yandan gelen akarsuların ağızdaki aşırı birikimleri eseri olan, ve vadi tabanı üzerinde az yüksek eşikler oluşturan ve haritalarda üçgen biçiminde görünen (Jeomorfoloji haritalarına bakınız) eşik alanları gerisinde suların birikmesi (doğal barajlanması) sonucu Eymir ve Mogan gölleri oluşmuş ve doğa bugünkü güzel piknik (rekreasyon) alanlarını bize sunmuştur. Eymir Gölü kuzeyi ve güneyinde İncesu vadisi genel olarak Paleozoik'e ait genelde aşınma dayanıklı kumtaşlarından oluşur ve bu nedenle orada 100-150 m derinlikte dik yamaçlı bir vadi oluşmuştur. Ve vadi oluştuğı zamandan bugüne ilk şeklini az çok korumuştur.

Moğan Gölü'nün güneybatı ucundan , daha güneybatıda ovalık alan egemen olmaktadır. Bu değışimin nedeni, Eymir Gölü dolaylarında aşınma görel olarak dayanıklı olan Paleozoik yaşlı eski ve set kumtaşlarına karşın, Moğan Gölü dolaylarında daha genç (Miyosen-Pliyosen) ve aşınma dayanıksız kum-kil-kireçtaşlarının bulunmasıdır.

İçinde Eymir ve Mogan Göllerinin bulunduğu daha alçak plato alanı ile kuzeydeki Ankara Ovası havzası arasında Çal Dağ ada tepesi (1302 m) ve onun çevresinde de 1100-1200 m yükseklikteki Lodumu-Platoları bulunur. Burada Çal Dağ yüksekliğinin oluşmasında, aşınım görel olarak daha dayanıklı olan Paleozoik yaşlı kalkerlerin etkisi vardır. Çal Dağ'ın kuzeyinde ise Çankaya'dan Ankara Ovasına doğru alçalan yüksek plato düzlükleri ve daha kuzeyde ise Pliyosen ve Kuvaternere ait alçak platolar şeklinde uzanır.

İncedu Vadi Boyu İncelemesi Seyran Bağları İmrahor Köyleri Kesimi

Ankara'dan –eski- İmrahor köyüne doğru giderken, İncesu Vadisi'nin Ankara Ovası'na Kocatepe Mahallesi ile Topraklık Senti arasında açıldığı gözlenir. Vadi buradan itibaren, güneydoğuya doğru, platoların içine sokulu. Baştan 2-3 Kilometrelik bölümde yamaçlar 100 m kadar yüksektir ve Palezoik yaşlı gravvakler içinde açılmıştır. Bu bölümde vadinin sağ (batı) yamacında Paleozoik yaşlı gravvakeler üzerinde, 3. zamana ait volkanik tüfler onların üzerinde de aglomerelar gözlenir. Bu görelî olarak daha dayanıklı kayalar, gravvakelerden oluşan alt yamaçlara hakim bir sarplık meydana getirmişlerdir.

İncesu Vadisi'nin söz konusu kuzey girişindeki ilk keskin büklümün sağ (batı) tarafında, yukarıda sözü edilen aglomera sarplığının altında, yamaçta kalmış bir seki (eski akarsu vadi tabanı) parçası mevcuttur. Bu sekiyi de küçük bir dere kazarak ikiye ayırmış ve onun sağında (kuzeyinde) ki parça püskürük kayalar, solundaki de gravvakeler üzerinde kalmıştır. Bu iki gözlem, daha sonraki gözlemler için bir dayanak (röper noktası) olarak kullanılmıştır. (Büyük olasılıkla bugün kentin inşaat alanı içinde kalmış olan bu röperi tanımak artık olanaksızdır). Vadinin karşı yamacında da aynı sekinin benzerlerine rastlanır. Haritada görüldüğü gibi vadinin eski gömük menderesleri burada iki büklüm yapmaktadır.

Yukarıda sözü edilen iki büyük büklümden güneyde vadi tabanı genişlemektedir. Bu kesimde artık vadi tabanının iki yanında 20 ve 30-40 görelî yüksekliğe sahip yüksekçe düzlük parçaları ve kalın çakıl dolguları gözlenir. Bu çakıllar yaklaşık K – G yönlü olan İncesu Vadisini çapraz kesen KD-GB doğrultulu, olasılıkla eski bir fosil vadi oluşunun işaretidir ve İncesu deresine doğru akan Büyükesat deresi ve diğer ufak dereler bu eski fosil vadi çakılları içinde görelî bir aşınım-boşalma alanı oluşturmuştur. Başka bir sözle, adı edilen görelî çukurlu, eski dolgu çakılları sonradan taşınım götürülmüş bir çukur alandır. Bu eski dolgu alanını çapraz olarak kesen, bugünkü İncesu deresi, vadi yatağından 20 metre yukarıya kadar paleozoik gravvakeleri aşındırmış, o gravvakeler üzerinde ki kaya yüzeyi üzerinde, en altta baş büyüklüğünde andezit çakılları ile başlayan ve yukarılara doğru ufalan çakıllarla devam eden kırmızı renkli bir akarsu dolgusu birikmiştir. Bu kırmızı dolgular, Üregilde Kayaş deresine kavuşan Davulcu Dereden itibaren, büklümlü bir şerit

halinde devam eder ve İncesu Vadisin çapraz kesip batıya atladıktan sonra yeni Büyük Millet Meclisinin bulunduğu dolayda Ankara Ovasının benzer birikintilerine bağlanır. Bu dolguların bir dili de Cebeci güneydoğusundaki sırtların üzerinde batıya doğru uzanır. Oradan Ankara'ya doğru bu çakıl dolgularının altından aglomeralar ve daha altta tüfler ve en altta da Elma Dağ serisinin gravvakeleri yüzeylenir.

Üreğil İstasyonu güneybatısında, sözü edilen dolgu şeridini kesen Davulcu Derenin sol yamacında, aynı dolguları İncesu'yun kestiği yerdekine benzer bir durum vardır. Davulcu Dere vadisinin bu sol yamacında kuzeydoğu doğrultusunda bir sırt, Naldöken Tepeden Kayaş doğrultusuna uzanır. Bu sırtın Kayaş Vadisi ile son bulan ucunda mermer kalkerler vardır. Fakat buradan sırt boyunca güneybatıya gidilirse, yine kırmızı topraklarla karışık çakıllara rastlanır. 800 – 900 m genişlikte ve bağlar kaplı olan bu çakıl alanından sonra Naldöken Tepenin yamaçları ve baplar biter. Bağlar burada adeta bu çakıl dolgularının bitkisel bir işaretidir. Çakıllarla dolmuş bir fosil (eski) Vadi'nin enlemesine kesiti de gözden geçirilirse, yani sırttan Davulcu Derenin aşağılarına doğru inilirse, görelî yüksekliği 80 m kadar olan tepeden itibaren 40 – 50 m aşağılarda, yani dere tanından 40 m yukarıda, üstte ufak çakıllara onların altında da yumruk – baş büyüklüğünde andezit çakılları tekrar gözlenir. Onların altında da Elmadağ serisine ait kayalar bulunmaktadır. Bu gözlemler ek olarak, Büyükesat ile Seyran teper arasında 30 metreye kadar kazılan bir kuyu ana kayaya erişemediği gibi, orada su da çıkmamıştır. Buna göre bu son noktada çakıl dolguları en az 30 metreden kalındır. Gerçekten, Samanlık bağlarının bulunduğu bu kesimde çakılların 30 metreden kalın olduğunu N. İlgüz de yazmaktadır. (1940). Ayrıca, Prof. Alagöz bir günlük gezi sırasında bizlere açıkladığı üzere “Eski Kayaş deresinin birikintilerle dolmuş olan eski bir vadisinin yeni Büyük Millet Meclisi civarında Ankara Ovasına açıldığını ve bu eski fosil vadinin Mamak doğrultusundan doğru geldiğini belirtmiştir. Kanımca, şimdi benim tanımlamaya çalıştığım fosil vadi kalıntıları, Louis tarafından sözü edilen eski (gmük-fosil) vadinin bir bölümüdür. Ayrıca, İlgüz de (1940) Samanlık Bağlarının bulunduğu yerde çapraz tabakalı akarsu dolgularının bulunduğunu söylemektedir. Sonuç olarak, bugünkü İncesu kuzey ucunda, kendi gözlemlerimize ve Louis, Alagöz ve İlgüz'ün tanımlamalarına dayanarak bugünkü Kayaş ve İncesu vadilerinin kazılmasından önceki bir dönemde (şimdiki yorumlarımıza göre Erken Pliyosende) oluşmuş daha sığ ve eski Fosil bir vadi ağının Pliyosen çakılları ile dolmuş olduğunu söylemek olasıdır.

İncesu Vadisinin, Aşağı İmrahor Köyü kuzeyindeki aşağı çığrında ve Seyran Bağları kesiminde ve Kayaş Vadisi yamaçlarında yüksek kesimlerde bulunduğundan söz edilen iri andezit çakıllarının kökeninin daha doğuda Kayaş Vadisi güneyindeki Hüseyin Gazi Dağı olması gerekir. Çünkü İncesu Vadisi'nin Aşağı İmrahor güneyindeki kesiminde benzer iri andezit çakılları yoktur. Buna göre, olasılıkla Pliyosen başları veya ortalarında eski Kayaş Vadisi, Naldöken Tepe kuzeyinde Seyran Bağları - Yeni Büyük Millet Meclisi yönünde akarak Ankara Ovasına kavuşmakta idi ve Pliyosen sonlarında yaklaşık 1000 m yükseklikte bir Ova oluştuğundan sonra, Akarsuyunun şimdiki yatağını Cebeci yakınlarına kadar uzattığı, yani eski Kayaş Vadisi tortullarını örtüp aşarak, bugünkü konumuna yerleştiği anlaşılmaktadır. Buna göre İncesu Vadisi Pliyosen sonları - Kuvaterner başlarından itibaren gömük menderesleri içinde derinleşip bugünkü görüntüsünü kazanmıştır.

Bu noktada sözü edilmesi gereken bir başka gözlem daha vardır. Sarp tepenin güneyinde, 1:200 000 ölçekli haritalarda görülen kapalı 1000 m eğrisinin olduğu yerdeki bir yarmada, çakıl ve ince kum katmanlarına rastlanır. Bu katmanların alttaki 50 santimetresi fındık-ceviz büyüklüğündeki çakıllardan oluşmaktadır. Bu çakıllar üzerinde ise 120 - 130 cm kalınlıkta ince bir toprak katmanı bulunur ve bu toprak içinde aynı boyutlarda kalker yumruları da mevcuttur. Bu katmanlar üst üste birkaç kez tekrarlanır. Yorumunuza göre, bu ince taneli paralel katmanlar Pliosen sonlarına ait ova ve akarsu vadilerini doldurmuş olan fluviyal tortullar, oluşumunun son evresinde, bugün yüksekte kalmış eski (Pliyosen sonlarına) ait, yani Kuvaterner yarılmasından önceki bir ova tabanının kalıntıları olsa gerekir.

Yukarıda yapılan bu açıklamalar göre, önceleri kazdıkları vadileri ve eski (paleo) toğrafyadaki diğer çukur alanları doldurarak taban düzeylerini yaklaşık (bugünkü) 1000 m dolaylarına kadar yükselten Pliyosen akarsuları, Pliyosen sonlarında Ankara civarında oldukça geniş bir alüvyal ova oluşturmuş, ve bu eski ova tabanında geniş menderesler çizen oldukça büyük akarsular gelişmiştir. İşte İncesu vadisi, özellikle de Eymir Gölü'nün 150-200 metre derin gömük menderesleri bu Pliyosen Ovası'nın şimdiye kadar en iyi korunmuş kesimleridir. Bu mendereslerin korunmasının nedeni gölün çevresini oluşturan gravvakelerin, diğer kesimler oranla, aşınımına daha dayanıklı olmasıdır. İncesu ve Kayaş Vadileri'nin diğer kesimlerindeki gömük menderes kalıntıları, o kesimdeki kayaçların aşınımına dayanıksızlıkları oranında daha fazla deforme olmuşlardır. Ancak ekli jeomorfoloji haritası

incelendiğinde genelde, İncesu Vadisi'nin Moğan Gölü ile Ankara Ovası arasındaki kesiminde bu gömük menderes izlerini de görmek pek de zor değildir.

O. Erol'un bugünkü yorumuna göre, İmrahor kuzeyindeki ÇAYLAK ÇUKURU da (ekli haritaya ve kesite bakınız), Pliyosen başlarına ait olan ve SEYRAN bağları kesimindeki fosil vadiye benzer bir eski çukur alan veya vadi parçasını dolduran Pliyosen çakıllarının, İncesu Vadisi'nin Pliyosen sonları-Kuvaterner içindeki derinleşmesi sırasında aşındırılması ile boşalarak oluşmuş, yani bir bakıma yeniden belirginleşmiş (rejenere olmuş) bir erken Pliyosen vadi parçasıdır (Ekli kesite ve jeomorfoloji haritasına bakınız).

İmrahor Köyleri Moğan Gölü Arasındaki İncesu Vadisi

İmrahor Köyleri ile Moğan Gölü arasındaki İncesu Vadisi, Yukarı İmrahor Köyü'nden yukarı KB-GD doğrultusuna döner. Başka bir sözle, genel jeolojik tabaka uzanımlarına uyumlu (subsekan) bir durum kazanır. Buna göre İncesu'nun İmrahor Köyleri ile Ankara arasındaki, daha yukarıda tanımlanan kesimi jeolojik yapıları dikine kesen (eğime uyumlu = konsekan) durumdadır. Pliyosen sonlarında Çal Dağ ile Elma Dağ arasındaki, kalıntıları bugün 1100 – 1200 metrelerde gözlenen, geniş ve yeryapısına uygun bir Pliyosen sonu aşınım ovası yüzeyinde oluşan eski İncesu yatağı, Pliyosen sonlarına doğru, güneydoğuda daha fazla yükselen Elma Dağı'nın kuzeybatı eteklerinde, kuzeybatıya doğru çarpılan Pliyosen etek düzlüklerinin (Erol'a göre D 3 dönemi etek ovalarının) üzerinde, kuzeye Çal Dağ eteklerine kadar, yanal bir kayma hareketi sonucu olarak gelmiş, ve Pliyosen sonlarında orada geniş menderesler çizen bir akarsu ovası oluşturmuştur. Daha yukarıda da söze edildiği üzere, Pliyosen sonlarında başlayan yeni (Kravaterner) tektonik yükselme olayları nedeniyle de bu menderesler sert kayalar içinde gömülerek Eymir Gölü ve İncesu Vadisinin gömük menderesleri oluşmuştur. Bu kesimlerde Eymir Gölü kuzeyindeki yamaçlar, genellikle kuzeye doğru dik eğimli şist ve gravvake katmanları nedeniyle biraz daha diktir.

Eymir Gölü – Möhye (Mühye) Köyü kesiminde İncesu Vadisi içinde vadinin 100 – 150 metreye varan yamaçlarının yukarı kısımları biraz daha yatık, alt kısımları daha diktir. Başka bir sözle, bu iki kesim arasında bir eğim kırıklığı (omuz) belirmiştir. Bu omuzlar az eğimli bazı kesimlerde birden fazladır, bu gözlem vadi derinleşmesi hızında bazı kısa değişimler olduğunun işaretidir. Bu küçük

salınımlar tektonik veya klimatik neden olan ikincil değişmelerin varlığını işaret eder. Genel olarak söylenirse İncesuyun yarı akarsularının yukarı kesimlerinde daha yayvan, aşağı kesimlerinde daha dik yamaçlar gözlenir. Bu durum zamanla hızı artarak derinleşen bir akarsu vadisi için olağan bir yamaç tipidir.

İncesu vadisinin bugün İmrahordan Eymir Gölüne kadar olan kesiminde oldukça geniş (ortalama 500 –1000 m genişlikte) bir vadi tabanı vardır. Bu tabanı oluşturan meteryal genel olarak Elma Dağ'dan kaynaklanan akarsu vadileri boyunca gelir. Bu kesimde eskiden (20 –40 yıl kadar önceleri), vadi tabanındaki kili – kumlu malzemedен yararlanmak amacı ile tuğla ocaktan açılmış ve İncesu Vadi tabanı aüvyonları tümüyle sıyrılmış ve oraları bugün yapay bir çöl haline dönüşmüştür. Halbuki, oralarda benim çalıştığım 40 – 50 yıl önceleri, Elmadağına gidip gelirken benim de soluklanıp serinlediğim şirin bir dere boyu söğütlüğü ve çayırları vardı. Bu çölü onarabilenlere ne mutlu! Bu nedenle, şimdi ben de, o eski günlerin anısına, bu sekere katılmak istiyorum.

O. Erol'un bugünkü yorumuna göre, İmrahor kuzeyindeki Çaylak Çukuru da (ekli haritaya ve kesite bakınız), Pliyosen başlarına ait olan ve Seyran bağları kesimindeki fosil vadiye benzer bir çukur alan veya vadi parçasını dolduran Pliyosen çakıllarının, İncesu Vadisinin Pliyosen sonları – Kuvaterner içindeki derinleşmesi sırasında aşındırılması ile boşalarak oluşmuş, yani bir bakıma yeniden belirginleşmiş (rejenere olmuş) bir erken Pliyosen vadi parçasıdır (Ekli kesite ve jeomorfoloji haritasına bakınız).

Toprak Kabiliyeti

Araştırma alanı genellikle çok eğimli bir yapıda olduğundan tarıma uygun yerler dağınık olarak farklı noktalarda konumlanmıştır.

Araştırma alanında dere kenarları boyunca eğimin az olduğu yerler alüviyal karakterde toprakları, diğer kısımlar ise kahverengi toprakları içermektedir. Arazi kullanma yetenekleri yönünden alüviyal toprak içeren alanlar II.Sınıf arazileri, diğerleri ise çoğunlukla VII. Sınıf arazilerdir.

Su Kaynakları

Ankara'da jeolojik oluşumlar sonucu ortaya çıkan doğal göllerden en önemlileri; Tuz Gölü, Mogan Gölü, Eymir Gölü ve Karagöl'dür.

Tuz Gölü ve Karagöl, Ankara Büyükşehir Belediyesi Mücavir Alan Sınırı dışında yer almaktadır. Fakat Tuz gölü Ankara ili sınırı içinde mücavir alanı dışında olmakla birlikte Mogan -Eymir Gölleri- İmrahor Vadisi su sisteminin başlangıç noktasıdır.

Elmadağı'ndan çıkan İncesu Deresi, Yukarı imrahor'dan ve kentin içinden geçerek Çubuk Çayı ile birleşir. Mogan ve Eymir Gölleri ve İncesu Deresini (İmrahor Vadisi) izleyen sistemde, Elmadağ'dan gelen derelerin taşıdıkları kolüvyal maddelerin yığılmasıyla doğal set oluşması ve set arkasında akarsuyun birikmesiyle Mogan ve Eymir Gölleri oluşmuştur.

Ankara'nın yaklaşık 25 km. güneyinde yer alan Mogan ve Eymir Gölleri, birbirleri ile bağlantılı olup, Eymir Gölü'nü Mogan Gölü beslemektedir.

Ankara'nın önemli su havzalarından biri olan Mogan-Eymir ve İmrahor Vadisi sistemi içinde yer alan bölge yer altı ve taban suyu açısından zengindir. Ayrıca tuğla fabrikalarının hammadde sağlamak amacıyla yaptıkları kazı sonucu oluşan değişik ölçülerdeki gölcükler peyzaj potansiyeli olarak değerlendirilebilir. Estetik özellikleri ve rekreasyonel kullanıma olanak yaratmaları nedeniyle peyzaj potansiyeli açısından I.derecede önemlidirler. Aynı zamanda, dereler ve kuru dere yatakları göllerin su kaynaklarını beslemeleri nedeniyle özel ekolojik değere sahip korunması gereken alanlardır.

Bitki Örtüsü

İmrahor vadisi, mikroklima iklim özellikler yanısıra, sahip olduğu 30-40 cm. Derinlikteki killi-tınlı ve killi, koyu gri kahverengimsi, kırmızı kahverengi granüler karakterdeki toprakları ve alüvyial oluşumlarıyla vejetasyonun gelişmesi için uygun bir ortam niteliğindedir.

Vadinin doğal bitki örtüsünde yer alan otsu, çalı ve ağaç türlerinin oldukça zengin bir koleksiyon oluşturduğu görülmektedir. Dere kenarlarında salix ve populus ağırlıklı yeşil izler halinde ağaçlıklar ile meyve bahçeleri bulunmaktadır. Doğal ağaç ve çalı türlerinden: Salix alba, Populus alba, Quercus pedunculiflora, Fraxinus syriaca, Elaeagnus hortensis, Celtis tournefortil, Amygdalis orientalis, Amygdalis webii, Mespilus germanica, Crataegus orientalis, Coltea cilicica, Rhus coriaria,

Paliurus spina-cristi, Rhamnus rhodopea, Lonicera etrusca, Jasminum fruticans, Astragalus sp. Vadi tabanı ve yamaçlarda yer almaktadır.

Bitki varlığı su kaynaklarında olduğu gibi yüksek peyzaj potansiyeli nedeniyle korunması gereken unsurların başında gelmektedir.

Vadi içinde ağaçlandırma çalışmaları sonucu olan değişik yerlerde Pinus nigra ağırlıklı yeşil alanlar bulunmaktadır.

Yaban Hayvanları Varlığı

Ankara ili sınırları içinde kuzeyde yaygınlaşan bitki dokusu ile akarsu ve baraj göllerinin oluşturduğu su kaynakları yaban hayvan varlığının (faunanın) doğal yaşam ortamını meydana getirmektedir.

Sazan, alabalık, tatlı su midyeleri, yengeç, kurbağa, kaplumbağa gibi suda yaşayan canlılar ile karabatak, yaban ördeği, yaban kazı su tavuğu gibi kanatlı hayvanlar yörenin ekolojik ortamına uyum yapmış canlılardır.

Tuz Gölü Havzası ile Gölbaşı arasında oluşmuş yarı-sulak alanlar da çeşitli kuş türlerinin yaşam alanı niteliğindedir.

Kurt, tilki, porsuk, tavşan, kokarca, gelincik, sincap gibi kara hayvanları ile keklik, çil, toy, turna, çulluk, güvercin, üveyik, bildircin gibi kuşlara Ankara'nın her yerinde çoğunlukla rastlamak mümkündür. Ayrıca step alanlarında atmaca, şahin ve kartal gibi yırtıcı kuşlar görülmektedir.

Tarımsal alanlarda sansar, gelincik, tarla fareleri ve köstebek gibi memeliler ile süne, kımlı, çekirge gibi zararlı böceklere rastlanmaktadır.

İklim

Bölge, Ankara Kenti iklim özelliklerine sahiptir. Kent, Kuzey Anadolu Bölgesi'nin bol yağışlı iklimiyle, İç Anadolu'nun orta bölümünün çok kurak iklim bölgesi arasındaki bir yerde kurulmuştur.

Ankara'da yağmuru güneybatı ve kuzeybatı ile bu iki yön arasında esen rüzgarlar getirir. Kuzeydoğudan soğuk ve kuru rüzgarlar, güneyden kuru rüzgarlar eser. Yıllık yağış tutarı ortalama 3500 mm. Olup, bu miktarın bazı yıllarda 260 mm. Ye indiği, bazı yıllardada 500 mm.ye yaklaştığı olur. En yağışlı aylar Mayıs (50 mm) ve Aralık (45 mm.), en az yağışlı ay Temmuz (13 mm)'dur. Ankara'Da en yağışlı mevsim ilkbahar ve ikinci derecede Kış'tır. Genellikle Nisan ve Mayıs ayı boyunca, hatta bazı

yıllarda Haziran'da hemen hergün, daha çok öğleden sonra yağmur yağar. (kırk ikindi yağmurları)

Ankara genellikle kuzey, kuzeydoğu ve güneybatı rüzgarlarının etkisi altındadır.. Bu durumda, kirli havanın yükselerek kentten uzaklaşması mümkün olmadığı için, kuzey ve kuzeydoğu yönünde bir topoğrafyaya sahip olan vadinin, bu rüzgarlara açık koridor olarak korunması önemli olmaktadır.

Arazi Kullanımı

Konut Alanları

Köy Yerleşim alanları

İmrahor Vadisini oluşturan doğal bütünlük içinde 5 köy yerleşimi bulunmaktadır. Bunlar, Karataş, Bursal, Mühye, İmrahor ve Yakupapdal köyleridir. Köyler konumları itibariyle kent merkezine yakınlıklarına göre sıralandıklarında; Mühye Köyü, Çankaya İlçesine yakınlığı açısından birinci yerleşim olup, bunu takiben sırasıyla Aşağı İmrahor, Orta İmrahor, Yukarı İmrahor Köyleri ise Mamak İlçesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Üç köyün ekonomisinin temelini tarım oluşturmaktadır. Mühye Köyü halkı, geçimini tarım yerine kentten sağlamakta, köyü barınak olarak değerlendirmektedir.

Plansız Konut Alanları

hava fotoğrafları

Alanın batısında uzun süre önce plansız olarak yapılaşmış bir bölge yer almaktadır. (902 parsel) Özellikle, 1987 yılından önce kaçak yapılaşmanın yoğunluk kazandığı bu alan için "Ağaçlandırılacak Alan" plan kararı bulunmaktadır. Bunun yanısıra Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı Atış Alanı Güvenlik Sınırı içinde de benzer şekilde konut dokusu bulunmaktadır. Hava fotoğrafları arasındaki karşılaştırmalar ve yerinde yapılan incelemelere dayalı olarak son yıllarda kaçak yapılaşmanın hız kazanarak yoğunlaştığı görülmektedir. Vadinin kente bakan üst kesimlerinde konut inşaatları giderek yoğunlaşmaktadır.

İncesu Deresi'nin kuzeyindeki Türközü kesiminde plana aykırı konut kullanımı da dikkat çekmektedir. 1956 yılında onanan "Yücel-Uybadin" planında hayvanat bahçesi ve 1987 yılı onanlı "İmrahor Vadisi Rekreasyon Alanı Projesi" nde yeşil alan kullanımı olarak gösterilen 40 hektar büyüklüğündeki alanda kaçak yapılarla dolmuştur.

Planlı Konut Alanları

hava fotoğrafları

Endüstri

hava fotoğrafları

Alanda yoğun biçimde tuğla ocakları bulunmaktadır. Vadi tabanında yıllar boyu hammadde üretimi yapan ocaklar kazı alanları ve su yüzeyleri ile göze çarpmaktadır.

Tarım Alanları

İmrahor Vadisi'nin İncesu Deresi kenarlarında sulama olanağı olan yerlerde sebze ve meyve yetiştiriciliği yapılmaktadır. Ancak yoğunlaşmakta olan kent baskısı ile bu tür kullanımlar azalmaktadır.

Orman Alanları

Vadi tabanı ile çevre yolu arasında kalan alan ve "İmrahor Vadisi Rekreasyon Alanı Projesi" plan sınırının doğusunu oluşturan bölümün % 50'ye yakın bölümü Orman Bakanlığı tarafından "Orman" olarak tescil edilmiştir.

Rekreasyon Alanları

Vadi içerisinde rekreasyona yönelik kullanımlar bir dereceye kadar ODTÜ Ormanı içerisinde yer alan Eymir Gölü çevresinde konumlanmıştır.

Diğer Kullanımlar

hava fotoğrafları

Vadi tabanında geçici ruhsatla çalışan birkaç sürücü kursu yer almaktadır.

Yollar

hava fotoğrafları

İmrahor Vadisi için Kentsel Gelişim Stratejileri

Üst Ölçek Plan Kararları

2015 Yapısal Plan

2015 Yapısal Plan şemasında "1990 Ankara Nazım Planı" kararları temel ilke olarak korunmuş, ancak batı koridoru gelişme stratejisine karşın, kuzey, kuzey-doğu ve güneyde de Ankara'nın mevcut gelişme eğilimine bakılarak, desantralize bir yapılaşma öngörülmüştür. Yapısal Plan, onanlı bir plan olmayıp, şemanın temel ilkeleri ise şöyle belirlenmiştir.

1. Ankara yeni yerleşim alanları bugünkü yerleşme lekesinin bulunduğu topografik çanak dışına sıçratılmaktadır.
2. Yeni yerleşme lekelerinin 300.000'den az nüfuslu olmasına çalışılmalıdır.
3. Ankara'da gerçekleştirilecek desantralizasyon kentin çevresindeki 35-40 km.'lik halka içinde varolan yerleşmelerin güçlendirilmesi ya da gerçekleşmesi beklenen projelerin çevresinde yeni yığılmalar yaratarak sağlanmalıdır.
4. Desantralizasyon sonucu gelişen yerleşmelerde çeşitlenmiş iş olanakları ve konut dengeli bir biçimde bulunmalıdır.
5. Desantralizasyon politikasının gerçekleştirilmesinde istihdam dağılımı bir araç olarak kullanılmalıdır.
6. Desantralizasyon özel araba sahipliğinin artışına bağlı bir alan üstünde yaygın desantralizasyon değil, kamu ulaşım sistemine dayanan, kenti çevresine bağlayan ana yollar üzerindeki yerleşmelerin oluşturduğu yıldız biçiminde bir metropoliten kent formunun getireceği desantralizasyon olacaktır.
- 7.. Önerilecek form gelecekte daha zengin alternatifler üretilmesine olanak vermelidir.
8. Kentin etrafında kullanılmakta olan yeşil kuşak istenilen mikroklimatik etkiyi yaratmak için 8-10 km.'lik bir derinliğe kavuşturulmalıdır.

2025 Metropoliten Alan Kent Bütünü Nazım İmar Planı

Ankara Metropoliten Alan Alt Bölge içerisinde 2025 yılında 7,200,000 kişi öngören Metropoliten Alan Kent Bütünü Nazım İmar Planının, **stratejik hedefleri:**

- Ankara Metropoliten Alan Kent Bütününde konut- nüfus- işgücü dengelerinin sağlanabilmesi amacıyla Metropoliten Alan Alt Bölgesinde

Uzmanlaşmış Gelişme Odakları-Koridorları tanımlanarak gerekli ve ilgili kentsel-metropolitan işlevlerin desantralize edilmesi, yönlendirilmesi.

- Ankara Metropolitan Alanında sahip olunan doğal, ekolojik, çevresel, kültürel, tarihi ve kentsel değer ve potansiyellerin sürdürülebilir, yaşanabilir çevreler yaratılması amacıyla kent, çevre ve yaşam kalitesini yükselten bir gelişim aracı olarak değerlendirilmesi.

Planının doğal özelliği korunması gereken alanlarla ilgili **operasyonel-sektörel hedefleri** ise:

- Ankara Metropolitan Alan Alt Bölgesindeki doğal, ekolojik, çevresel, kültürel, tarihi ve kentsel değer ve potansiyellerin doğal niteliklerine uygun biçimde aktif korunması, “Koruma-Kullanma” dengesi içinde değerlendirilerek “Sürdürülebilir” bir gelişim aracı olarak kullanılması. Bu doğrultudaki uygulamaların desteklenip, yönlendirilmesi, yerleşime açılmayacak topoğrafik, iklimsel, jeolojik, coğrafik v.b. doğal eşik alanlarının, doğal, açık ve yeşil alanlar olarak etkin değerlendirilmesi.

Olarak belirlenmiştir.

Planın Doğal Yapıya İlişkin Kabulleri:

- akarsu taşkın alanları, heyelan bölgeleri ile vadilerin yakın çevre arazi kullanım kararları ile birlikte değerlendirilerek doğal karakterlerinin korunması yönünde gerekli düzenleme ve işlevlendirilmelerinin yapılması,
- ankara metropoliten alan alt bölgesi içerisindeki doğal, ekolojik, tarihi ve arkeolojik özelliklere sahip alanların bu niteliklerinin aktif korunması
- kentsel, tarihi, doğal ve arkeolojik Sit alanları ile doğal, kültürel, kentsel, tarihi ve turistik tüm değerlerin aktif korunması,

Açık Yeşil Alanlar-Rekreasyon Alanlarına İlişkin Kabulleri:

- Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde kalan Mogan ve Eymir göllerinin kurtarılmasına yönelik önlemlerin uygulanmasına destek olup, yönlendirilmesi.
- Çubuk, İncesu, Ova ve Hatip Çayları ile tüm dere yatakları ve su kaynaklarının kentsel gelişme ve baskılardan korunup kente açık, yeşil ve rekreasyon alanları olarak kazandırılması.

- Metropoliten alanda sahip olunan doğal bitki örtüsü, orman varlığı ve ağaçlık alanların korunarak niteliğinin geliştirilmesi.
- Elmadag'ın yayla ve kış turizmüne yanıt verebilecek biçimde aktif kullanımının sağlanıp, kente kazandırılması.
- vadiler ile kamuya açık ve yeşil alanların nefes alma noktaları, rüzgar koridorları oluşturarak yağış, nem ve ısı açısından "mikroklima" yaratacak unsurlar olarak yeşil kuşak kapsamında etkin değerlendirilmesi.
- Ankara Metropoliten Alan Kent Bütünü ve yakın çevresindeki Çubuk, Hatip Çayı, Zir, İmrahor, Nenek, Dikmen, Portakal Çiçeği, Kalaba, Büyükesat Vadileri ile Ravlı Deresi, Lalahan Sel Kapanı- vadilerinin üzerlerindeki ve yakın çevresindeki kullanım türleri de ilişkilendirecek biçimde "Özel Proje Alanları" olarak etkin değerlendirilip, kente açık, yeşil alanlar olarak kazandırılması.

Teknik Altyapıya İlişkin Kabulleri:

- Büyük Ankara Kanalizasyon Ve Yağmursuyu Projesi Revizyonunda; Ankara Metropoliten Alan Alt Bölge Nazım Planının Gelişme Stratejilerine uyulması, Ankara'nın mevcut akarsu sistemini oluşturan Hatip Çayı, İncesu Ve Ankara Çayının kuşaklama projelerinin geliştirilmesi ve bu derelerin temiz akar hale getirilmesi amacıyla yapılan atıksu deşarjlarının önlenmesi,

Sanayi ve Depolama Alanlarına İlişkin Kabulleri:

- İmrahor vadisi ve çevresine ait rekreasyon alanı projesi kapsamında kalan tuğla ve taş ocaklarının ankara metropoliten alan alt bölgesi içerisinde yerseçiminin yapılacağı,

Olarak belirlenmiştir.

Planda vadi ile ilgili öngörüler aşağıdaki gibidir:

İmrahor Vadisi kentin güneydoğusunda, Mamak ve Çankaya ilçe sınırları içinde yer alan güneyinde Eymir Gölü, kuzeyde de Mamak Viyadüğü ile sınırlanan ve Ankara'nın Metropoliten alanı rekreasyon sisteminin en önemli halkasını oluşturan,

Mogan ve Eymir su sistemi ikilisi ile bütünleşebilecek bir rekreasyon alanı kapasitesinde olan yaklaşık 3526 ha.'lık bir alandır.

Dikmen Vadisi Çankaya, Ayrancı ve Dikmen semtleri arasında yer alan, güneye doğru ortalama 300 m. eninde ve 5 Km. uzunluğunda devam eden vadinin tamamı gerçekleştiğinde kent merkezinin güneyindeki Atatürk Ormanı, İmrahor Vadisi ve Eymir , Mogan Gölleri ile bütünleşmesi sağlanarak çok amaçlı rekreasyon olanaklarının yaratıldığı yeşil aks oluşacaktır.

Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi Ve Çevre Düzeni Planı

22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile tespit edilen "Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi" ve Çevre Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurumu'nca bu bölge için 31.12.1992 tarihinde onaylanan 1/25.000 ölçekli "Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi Çevre Düzeni Planı"nı ifade etmektedir. Bölge Ankara'ya 20 km mesafede 970 m. rakımlı bir İç Anadolu platosu üzerinde yer alan Gölbaşı ilçesi ve çevresindeki 10 köy ile Mogan ve Eymir göllerini kapsayan 245 km²'lik bir alandır. Mogan ve Eymir gölleri ile bunları besleyen su havzalarının korunmasını sağlamak, bölgenin ekolojik (flora-fauna) yapısını korumak ve başkent Ankara'nın rekreasyon ihtiyacını karşılamak amacıyla Gölbaşı ve çevresi, 1990 yılında 'Özel Çevre Koruma Bölgesi' olarak tespit ve ilan edilmiştir.

Vadi ile ilgili Plan ve Uygulamalar

Bölge ile ilgili plan kararları şunlardır:

• *İmrahor Vadisi Rekreasyon Alanı Nazım İmar Planı (1987)*

Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı'nın ana hedefleri aşağıda sıralanmıştır:

- Vadi tabanının çok düşük yoğunlukta yapılaşmaya ve yaygın rekreatif kullanıma açılması,
- Jeolojik, topoğrafik ve mikroklima açısından süreklilik gösteren yeşil kuşakların, yapılaşmaya uygun bölgelerle tam bir uyum içinde planlanması,
- Vadide hidrolojik önlemlerin alınması,

- Köy yerleşik alanlarının özelliklerinin geliştirilerek modernize edilmesi,
- Rekreasyon alanı içerisinde tuğla ocaklarının yer alamayacağı, nazım planı kararları doğrultusunda kentin başka bir bölgesine taşınması gerekliliği,
- Vadinin her iki yanında Orman Genel Müdürlüğü'nce orman alanı olarak tescil edilmiş bölgenin kontrollü rekreatif amaçlı kullanıma açılmasıdır.

- **Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı Atış Alanı (1989)**
- **TRT Sitesi**
- **902 Parsel Ağaçlandırılacak Alan (1988)**
- **Güneydoğu Ankara Projesi (1988) (ABB, 1992)**

Araştırma alanını ilgilendiren önemli kamu yatırımları olarak uygulaması tamamlanan ya da sürdürülmekte olan çalışmalar arasında;

- **Güneydoğu Ankara Çevre Yolu**

Ankara Metropolitan Alanının çevresinde yer alan ve uygulaması Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen Güneydoğu Ankara Çevre Yolu'nun 46 km.lik güneydoğu bölümü, Konya Yolu-Eymir Gölü'nden başlayarak

- **Çankaya-Mamak Viyadük Bağlantısı**

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin 1991 yılı yatırım programında yer alan Çankaya-Mamak viyadük bağlantısının Güneydoğu Ankara'nın gelişiminde önemli katkısı öngörülmüştür.

- **Katı Atık Yönetim Sistemi Projesi**

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin ODTÜ Çevre Mühendisliği Bölümü ile ortaklaşa yürüttüğü Katı Atık Yönetim sistemi Projesi, Ankara çöplerinin toplanacağı yeni bir alanın belirlenmesi ve eski çöp alanının ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır.

- **Doğukent (Güneydoğu Ankara Kentsel Gelişim Projesi)**

Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından 1991 yılında onanan proje ile, Çankaya-Mamak viyadük bağlantısı uzantısı üzerinde konumlanan 2300 hektar büyüklüğünde bir alanda ve 100 000 nüfus barındıracak şekilde planlanmış, orta ve üst orta gelir grubuna hitap eden bir kentsel gelişim öngörülmektedir.

- **Mamak Çöplüğü Rehabilitasyon Projesi**

Mamak ilçe sınırları içerisindeki "çöplük" alanı 10 yılı aşkın bir süredir kullanılmaktadır. Çankaya, Altındağ, Yenimahalle, Keçiören ve Mamak ilçe belediyeleri tarafından toplanan çöp ve diğer katı atıklar bu alana,düzensiz

depolama olarak da tanımlayabileceğimiz bir şekilde, yığılmaktadır. Gelişi güzel çöp dökümü yapılan Mamak Çöplüğünün şehrin büyümesi ile yerleşim bölgesine uzaklığı 2 km.ye kadar düşmüştür. Ayrıca bu bölgede bir de Doğukent Toplu Konut Projesi öngörülmektedir. Çöplük şu anda 30.9 ha lık bir alanı işgal etmektedir. Maksimum çöp kalınlığı 49m.yi bulmaktadır. Mamak Çöplüğünde süzüntü suları (çöp suyu) atıkların altından 3 küçük dere halinde İmrahor çayına ve yeraltı suyuna karışmaktadır. Çok yüksek amonyak azotuna sahiptir. Yüzeyden gaz kaçağı olmaktadır. Bu nedenle, çöp döküm alanının rehabilitasyonu ile kapatılması ve kullanılacak şekilde yeniden düzenlenmesi ve üstünün nebatlandırılması yada spor kompleksi yapılması ve çöp suyunun arıtılarak sulama amacı ile kullanılması için, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nce bir proje hazırlanmıştır.

Üzerinde yaklaşık 350 konutun bulunduğu ve deponi hacmini kesin olarak hesaplanamadığı bir alan olan Tuzluçayır eski deponi alanında ise patlayacak derecede metan gazı mevcuttur. Karbonmonokit limit değerlerin üzerindedir. Ağır metaller süzüntü suyu ile birlikte İmrahor çayına karışarak sağlığı tehdit etmektedir. Çöp kalınlığı 7-36 m arasındadır. Ankara Büyükşehir Belediyesi, çöp üzerindeki konutların kamulaştırılması işlemine başlamıştır. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile Mamak Belediyesi'nin katkısı ile çöp alanı üzerindeki binaları tahliyesi gerçekleştirilecek ve daha sonra bu alanın rehabilitasyonu yapılarak kullanıma hazır hale getirilecektir.

Rehabilitasyon Projesi, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanmıştır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi katı atık yönetim sistemi tasarımı projesi çerçevesinde toplanan evsel nitelikli çöplerin düzenli depolamak teknolojisi ile imha edilmesi önerilmektedir. Ankara katı atık yönetimi projesinde, ana katı atık sahası olarak Sincan Çadırtepe'de 400 ha lık bir arazi tespit edilmiş ve bunun 239 ha lık kısmı kamulaştırılarak 6 bölgeye ayrılmıştır. Alanın tamamı yaklaşık 36-38 yıl hizmet görecektir.

İmha sahalarının çöp toplama bölgelerine uzak olduğu hallerde, çöp toplama araçları topladıkları çöpleri uzak mesafelere taşımak zorunda kalmaktadırlar. Ankara özelinde yapılan gözlemler ve ilgili çalışmalara göre çöp toplama ekipleri 8 saatlik günlük çalışma süresinin yaklaşık yarısını çöpün toplanmasına diğer yarısını ise toplanan çöpün imha sahasına taşınmasına ayırmaktadırlar. Toplanan çöpün uzak mesafelere, toplama araçları tarafından taşınması hem araç ve personelinin etkin olarak kullanılamamasına hem de taşıma maliyetlerinin

artmasına yol açmaktadır. Daha etkin bir toplama ve taşıma sistemine Ankara'nın değişik yerlerinde kurulacak Aktarma istasyonları ile ulaşılabilir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nce her biri yaklaşık 5 ha alana sahip 4 adet Çöp Transfer İstasyonu yeri tespit edilmiştir.

- **Ankara Yeşil Kuşak Ağaçlandırma Projesi**

Ankara Yeşil Kuşak Ağaçlandırma Projesi 1982 yılında başlamıştır. 1982 yılında onaylanan 1990 Ankara Nazım Planına uygun olarak üç kuşak ve 23.408 ha'lık toplam alan olarak belirlenmiştir.

I.Kuşak : Ankara'nın güneyinde, Atatürk Ormanından başlar, Eymir ve Mogan Gölleri Su Toplama Havzalarını, ODTÜ Ağaçlandırma Alanlarını, İmrahor Deresinin büyük bir bölümünü içine alarak Üreğil ve Hüseyingazi Dağı sırtlarından geçmekte, Karapürçek, Gıcık, Karacaören köyleri civarındaki Çubuk Su Toplama havzasını içine alarak Pursaklar Köyüne ulaşmakta ve Bağlum, Ovacık, Macunköy arazilerinin bir kısmını da kapsayarak Atatürk Orman Çiftliğine ulaşmaktadır. Bu kuşakta yer alan devlet ormanları: Hisartepe Devlet Ormanı, Hacıkadın Devlet Ormanı, Teknetepe Devlet Ormanı, Çamtepe Devlet Ormanı, Kurbantepe Devlet Ormanı, Kaşkaya Devlet Ormanı, Kartaltepe Devlet Ormanı, Başpınar Devlet Ormanı, Pamuklu Devlet Ormanı, Cevizlidere Devlet Ormanı, Kartopu Devlet Ormanı, Çanakiçi Devlet Ormanı, ODTÜ Ahlatlıbel Devlet Ormanı ve Dikilitaş Devlet Ormanı (Ankara İli Turizm Envanteri ve Geliştirme Planı, 1996).

II.Kuşak.: Bayındır Barajı Su Toplama Havzasından başlamakta, Mamak ilçesinde Nenek, Altındağ ilçesinde Susuzköy arazilerinin bir bölümünden geçtikten sonra Sincan, Osmaniye, Elvan, bağlıca ve Alacaatlı köylerinin arazilerinden bir bölümünü kapsayarak tamamlanmaktadır.

III. Kuşak ise Elmadağ, Hasanoğlan, Kırkkale, Kurtboğazi Baraj çevresi ve Kızılcahamam ilçesinin İç Anadolu Bölgesine bakan yamaçları ile, Haymana ilçesi arazilerinden bir bölümü ve Beynam Ormanlarını içine almaktadır. (Ankara Nazım Plan Bürosu Kasım 1983 Çalışma Notları) .
Bulunmaktadır.

